

ΜΕΛΕΤΗ:	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΤΣΟΛΑΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΕ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΟΣΟΤΑΝΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ:	ΔΗΜΟΣ ΠΡΟΣΟΤΑΝΗΣ:
ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ:	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ: Μ. ΔΟΥΣΗ, Ζ. ΜΠΑΛΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ: Μ. ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ: Ν. ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ: Α. ΔΟΝΟΥΛΗΣ

Εισαγωγή:

Το υπό μελέτη κτίριο είναι ένα αρχοντικό του 19^{ου} αιώνα στην Προσοτσάνη του Νομού Δράμας. Είναι ένα από τα λίγα πλέον εναπομείναντα δείγματα παραδοσιακής κατοικίας στην περιοχή. Το κτίσμα και η ευρύτερη ιδιοκτησία στην οποία εντάσσεται ανήκε σε εύπορη οικογένεια της πόλης. Στην ευρύτερη ιδιοκτησία διασώζονται πολλά και σημαντικά δείγματα συνοδευτικών κατασκευών τα οποία αντικατοπτρίζουν την καθημερινή και κοινωνικοοικονομική ζωή της εποχής. Πρόσφατα η δημοτική αρχή εκτιμώντας ότι η διάσωση και αποκατάστασή του θα ήταν πολύ σημαντική για την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου αποφάσισε να το αγοράσει και να το αποκαταστήσει. Επίσης αποφάσισε να το επαναχρησιμοποιήσει ως λαογραφικό μουσείο της πόλης. Στο πλαίσιο αυτής της σημαντικής πρωτοβουλίας εντάσσεται και η παρούσα μελέτη.

I. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

1. Σχέση του κτιρίου με την ευρύτερη περιοχή

Ο Δήμος Προσοτσάνης αποτελείται από πεδινούς και ορεινούς οικισμούς και έχει ως πρωτεύουσα την ομώνυμη ιστορική κωμόπολη. Η περιοχή του Δήμου βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της πεδιάδας της Δράμας και αποτελεί μία μοναδική ενότητα με μεγάλη ποικιλία όσον αφορά στη γεωμορφολογία, στους βιότοπους καθώς και στην πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά.

Μέσα σε αυτό το θαυμάσιο περιβάλλον εγκαταστάθηκαν και δημιουργήθηκαν οι πρώτοι νεολιθικοί οικισμοί από τα μέσα της 6^{ης} χιλιετίας π.χ.

Η συνέχεια των οικιστικών εγκαταστάσεων μέχρι τις μέρες μας έχει διαπιστωθεί τόσο από ιστορικές μαρτυρίες όσο και από ίχνη, κατασκευές και οικιστικά σύνολα.

Η περιφέρεια της Προσοτσάνης ήταν γνωστή για την καλλιέργεια των καπνών της, η οποία γνώρισε μεγάλη άνθιση κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα. Στην περιοχή καλλιεργείται η εξαιρετική ποικιλία «μπασά-μπαγλή», που χαρακτηριζόταν ως καπνά ανώτερης ποιότητας. Συγκεκριμένα η ποικιλία «Προσοτσάνη Μπασά Μπαγλή» ευδοκίμωσε στην Προσοτσάνη, στα Κοκκινύγεια και στα χωριά του κάμπου ενώ η ποικιλία «Γιακάς Μπασά Μπαγλή» ευδοκίμωσε στα ημιορεινά χωριά του Μενοικίου, όπως στη Μικρόπολη, τη Χαριτωμένη, την Καλή Βρύση και την Καλλιθέα. Τα καπνά της Προσοτσάνης έγιναν σύντομα περιζήτητα στις αγορές της Ευρώπης και της Αμερικής και προορίζονταν μόνο για εξαγωγή.

Οι περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνταν με όλη τη γραμμή παραγωγής του καπνού. Ήταν παραγωγοί, εργάτες, μεσίτες και έμποροι. Επίσης κτίστηκαν καπνομάγαζα για την εμπορική επεξεργασία του καπνού, καθώς ανθούσε το γενικό εμπόριο.

Αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας ήταν η ευημερία και ο πλούτος της περιοχής ο οποίος εκφράστηκε με αρχοντικά και δημόσια κτίρια, όπως εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επίσης η περιοχή απέτελεσε κέντρο εσωτερικής μετανάστευσης από τον ευρύτερο χώρο.

Η ιστορική κωμόπολη Προσοτσάνη, πρωτεύουσα του ομώνυμου Δήμου, βρίσκεται 15 χιλ. από τη Δράμα είναι ο σημαντικότερος και μεγαλύτερος οικισμός της περιοχής και έχει 3.700 κατοίκους. Η σύνθεση του πληθυσμού αποτελείται από ομάδες κατοίκων με διαφορετικές πολιτιστικές αφετηρίες. Αυτοί είναι ντόπιοι, Βλάχοι και Ηπειρώτες, καθώς και κάτοικοι προσφυγικής καταγωγής, Θρακιώτες, Μικρασιάτες και Πόντιοι.

Ως γεωργικό κέντρο, αναπτύχθηκε οικονομικά με αντίκτυπο στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή. Πριν από την απελευθέρωση λειτουργούσαν ελληνικά σχολεία, Αναγνωστήριο και διάφοροι σύλλογοι. Υπήρχαν πολλά εμπορικά καταστήματα και μια φορά την εβδομάδα γινόταν παζάρι. Ο οικισμός αναπτύχθηκε γύρω από την κεντρική πλατεία. Παρά τις καταστροφές που υπέστη κατά τη διάρκεια των πολέμων δεν περιλήφθηκε στο πρόγραμμα του ανασχεδιασμού. Ως συνέπεια αυτού ήταν η πόλη να διατηρήσει σημαντικό τμήμα του παραδοσιακού κτιριακού αποθέματος, μέχρι σχετικά πρόσφατα.

Πολλές από τις παραδοσιακές κατοικίες της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του 19^{ου} αιώνα διασώζονται ακόμη και σήμερα. Πρόκειται για επιμήκεις διώροφες πετρόχτιστες και ξυλόπηκτες κατασκευές με χαγιάτι.

Ο πλούτος της καπνοπαραγωγικής κωμόπολης αποτυπώνεται σήμερα στα νεοκλασικά κτίρια των αρχών του 20^{ου} αιώνα, στα Εκπαιδευτήρια καθώς και στα Καπνομάγαζα του Χαλάτση (1930) και του Χατζηκωνσταντίνου (1925).

Το υπό μελέτη γεωργικό αρχοντόσπιτο Τσολάκογλου βρίσκεται αρκετά κοντά στην κεντρική πλατεία της Προσοτσάνης και ανήκει στην παραδοσιακή γειτονιά «Βαρόσι», όπου διατηρούνται ακόμη αρκετά δείγματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της πόλης, τα οποία όμως δυστυχώς δεν έχουν τύχει της δέουσας προσοχής από τους ιδιοκτήτες τους, με αποτέλεσμα να μη γίνονται αντιληπτά από τις πολλές αλλοιώσεις και μετατροπές που έχουν υποστεί.

2. Περιγραφή του κτιρίου

Το υπό μελέτη κτίριο είναι μέρος μιας ευρύτερης ιδιοκτησίας που αποτελείται από βοηθητικά κτίρια και αυλή.

Η κατασκευή του χρονολογείται προς τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα παραδοσιακής κατοικίας της Προσοτσάνης.

Η ιδιοκτησία ανήκε μέχρι το 2005 στην οικογένεια Τσολάκη, απογόνους των αρχικών ιδιοκτητών της οικογένειας Τσολάκογλου. Από το 2006 το κτήριο και η ευρύτερη ιδιοκτησία ανήκει στο Δήμο Προσοτσάνης, ο οποίος σκοπεύει να προβεί άμεσα στην αποκατάσταση και επανάχρησή του ως λαογραφικού Μουσείου του Δήμου. Στο πλαίσιο αυτού του έργου εντάσσεται και η σύνταξη της παρούσας μελέτης.

Το κυρίως κτίσμα είναι διώροφο, πλατυμέτωπο με χαγιάτι και στέγη. Η πρόσβαση σ' αυτό γίνεται μέσω της αυλής. Η κύρια αυλόθυρα βρίσκεται στην ανατολική πλευρά ενώ υπάρχει και δευτερεύουσα είσοδος μέσω των βοηθητικών κτισμάτων τα οποία διαμορφώνουν και το νότιο αυλόγυρο. Ο αυλόγυρος είναι ψηλός 2-2,5 μ και απομονώνει την ιδιοκτησία δημιουργώντας μια εσωτερική αυλή.

Η είσοδος στο κτίσμα γίνεται από τη νότια πλευρά μέσω του ημιυπαίθριου χώρου – χαγιατιού. Στην ισόγεια στάθμη, ήταν οργανωμένοι οι χώροι των αγροτικών δραστηριοτήτων του νοικοκυριού, ενώ στον όροφο ήταν οργανωμένοι οι χώροι της κατοικίας. Είναι γεγονός ότι στην αγροτική οικιακή οικονομία οι χώροι του σπιτιού δεν είναι μονολειτουργικοί, αλλά μπορούν εποχιακά να καλύψουν και άλλες δραστηριότητες, όπως π.χ., το χαγιάτι ισογείου και ορόφου και το λιακωτό, τα οποία χρησιμοποιούντο και ως χώροι για το στέγνωμα του καπνού.

Στο ισόγειο του κυρίως κτίσματος οι χώροι διατάσσονται σε σχήμα Γ και η πρόσβαση σ' αυτούς γίνεται μέσω του χαγιατιού. Πρόκειται για δύο χώρους: τον I_2 (και I_2'), ο οποίος ήταν χώρος αποθήκευσης κρασιών και άλλων προϊόντων και τον I_3 στον οποίο υπάρχει και υπόγεια στάθμη. Στην υπόγεια στάθμη στην οποία η πρόσβαση γινόταν μέσω καταπακτής και βοηθητικής σκάλας αποθήκευαν τα ξερά καπνά, προκειμένου να αποκτήσουν την κατάλληλη υγρασία πριν από τη διοχέτευσή τους στην αγορά. Η ισόγεια στάθμη του χώρου αυτού χρησιμοποιείτο ως χώρος διημέρευσης συνήθως των ανιόντων της οικογένειας. Στο χώρο αυτό διατηρείται ακόμα το τζάκι στην ανατολική πλευρά. Ο ημιυπαίθριος χώρος I_1 (χαγιάτι ισογείου), εκτός από χώρο διανομής και στάσης χρησιμοποιείτο και για την αποθήκευση του κρασιού και του τσίπουρου σε μεγάλα βαρέλια αλλά και για το κρέμασμα – ξήρανση των φύλλων καπνού.

Στην ισόγεια στάθμη σε επαφή με το νότιο και δυτικό αυλόγυρο είναι οργανωμένοι εν σειρά βοηθητικοί κλειστοί και ημιυπαίθριοι χώροι οι οποίοι στέγαζαν αγροτικές και άλλες δραστηριότητες του νοικοκυριού. Στους χώρους αυτούς διατηρείται αναλλοίωτος και ο αντίστοιχος εξοπλισμός. Πρόκειται για σπάνια δείγματα χώρων οργάνωσης της οικιακής αγροτικής οικονομίας του 19^{ου} αιώνα τα οποία συνιστούν μοναδικές μαρτυρίες για την κοινωνική και οικονομική ζωή καθώς και την οργάνωση των χώρων κατοικίας.

Ο χώρος I₄ χρησιμοποιείται για την αποθήκευση δημητριακών. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα μικρό σιλό, σπάνιο διατηρούμενο δείγμα χώρου με αυτή τη χρήση σε κατοικία της εποχής, γεγονός που μαρτυρά ότι ο αρχικός ιδιοκτήτης είχε στην κατοχή του μεγάλες εκτάσεις στις οποίες καλλιεργούσε δημητριακά, τα οποία στη συνέχεια διοχέτευε στην αγορά, ήταν δηλαδή και έμπορος.

Ο χώρος I₅ πιθανόν να ήταν χώρος γραφείου και εμπορικών συναλλαγών του ιδιοκτήτη, ή χώρος όπου διέμενε ο επιστάτης και το βοηθητικό προσωπικό.

Ο ημιυπαίθριος χώρος I₆ είναι ένας πολυλειτουργικός χώρος. Σ' αυτόν υπάρχει το πηγάδι, μια αρκετά ενδιαφέρουσα πετρόκτιστη κατασκευή σε μορφή σταγόνας, το βαρούλκο με το οποίο αντλούσαν με κουβάδες το νερό, η πέτρινη λαξευτή σκάφη για το πλύσιμο των ρούχων, καθώς επίσης και το συγκρότημα παρασκευής τσίπουρου. Το συγκρότημα αυτό αποτελείται από το χώρο καύσης με την ανάλογη καμινάδα, την εστία βάθρο στην οποία τοποθετείτο το χάλκινο σκεύος του βραστήρα και στη συνέχεια ο αποστακτήρας. Η απόσταξη γινόταν με τη διέλευση του σωλήνα μέσα από δεξαμενή νερού, ο οποίος καταλήγει σε κρουνό. Από εκεί γινόταν το γέμισμα των δοχείων με το τσίπουρο.

Οι διατάξεις αυτές της γεινίασης του πηγαδιού, του πλυσταριού του βραστήρα και του αποστακτήρα του τσίπουρου, μαρτυρούν έναν επιμελημένο σχεδιασμό των αγροτικών αυτών δραστηριοτήτων.

Στους χώρους I₇ και I₈ γινόταν η παρασκευή του φαγητού και το ψήσιμο του ψωμιού. Εκεί διατηρούνται λείψανα της μασίνας για το μαγείρεμα και ο σημαντικών διαστάσεων φούρνος, του οποίου ο χώρος καύσης κατέληγε σε καμινάδα.

Ο ημιυπαίθριος χώρος I₉, ήταν ο χώρος της βοηθητικής εισόδου από το δρόμο.

Η πρόσβαση στον όροφο γίνεται μέσω ξύλινου κλιμακοστασίου, το οποίο δεν πρέπει να είναι αρχική κατασκευή. Η αρχική θέση της σκάλας ανόδου στον όροφο θα πρέπει να ήταν ενσωματωμένη στο χαγιάτι και σε κάθετη διάταξη, όπως διασώζεται σε αντίστοιχες κατοικίες της ίδιας εποχής στην Προσοτσάνη. Ωστόσο το υφιστάμενο κλιμακοστάσιο ενσωματώνεται αρμονικά στα γεωμετρικά χαρακτηριστικά και το χαρακτήρα του κτιρίου και αποτελεί εδώ και πάρα πολλά χρόνια αναπόσπαστο τμήμα του. Επίσης δεν εντοπίστηκαν ίχνη που να μας δίνουν πληροφορίες για την αρχική της θέση.

Το ξύλινο κλιμακοστάσιο οδηγεί μέσω πλατύσκαλου στο χαγιάτι του ορόφου (χώροι O₁, O₁' , O₁''). Ο χώρος αυτός σήμερα εμφανίζεται επιμερισμένος, με διαδοχικές διαιρέσεις οι οποίες είναι μεταγενέστερες επεμβάσεις, σε εποχή που το κτίριο λειτουργούσε ως δύο κατοικίες (αρχές 20^{ου} αιώνα). Αρχικά το χαγιάτι του ορόφου ήταν ημιυπαίθριος χώρος με εμφανές το αντίστοιχο τμήμα της στέγης. Ο ημιυπαίθριος αυτός χώρος ήταν χώρος διανομής προς τα εν σειρά δωμάτια της κατοικίας. Επίσης εκεί γινόταν η ξήρανση των φύλλων του καπνού τα οποία αναρτούσαν από τις ξύλινες δοκούς της στέγης. Σήμερα στο τμήμα O₁ έχει προστεθεί ξύλινη ψευδοροφή κάτω από τη στέγη και έχει φραγεί η νότια ξυλόπηκτη τοιχοποιία επεμβάσεις οι οποίες έχουν γίνει σε μεταγενέστερη φάση.

Ο χώρος O₂ ήταν το «καλό» δωμάτιο της κατοικίας. Διασώζεται σε αρκετά καλή κατάσταση η περίτεχνη ξύλινη οροφή, τμήμα «μουσάντρας» δηλαδή εντοιχισμένων ντουλαπιών καθώς και ίχνη τζακιού στην ανατολική τοιχοποιία, το οποίο σήμερα δεν υπάρχει. Η βόρεια τοιχοποιία του χώρου αυτού έχει ανασκευαστεί και έχει αποκοπεί τμήμα του χώρου, βάθους περίπου εβδομήντα εκατοστών, στο οποίο υπήρχε «μουσάντρα».

Το εσωτερικό χώρισμα των χώρων O₃ και O₄ έχει ανακατασκευαστεί σε θέση που είναι πιθανόν να μην είναι η αρχική. Δίπλα από το χώρο O₃ προς τα ανατολικά, υπήρχε

αρχικά και άλλο εν σειρά δωμάτιο, το οποίο σήμερα έχει αποκοπεί και ανήκει στην όμορη ιδιοκτησία. Εξ αιτίας του γεγονότος αυτού η ανατολική τοιχοποιία του χώρου Ο3 έχει ανασκευαστεί. Ο χώρος Ο₄ διασώζει ίχνη τζακιού στη βόρεια τοιχοποιία, το οποίο σήμερα έχει καθαιρεθεί. Το τμήμα της ξυλόπηκτης τοιχοποιίας που χωρίζει τους χώρους Ο₃ και Ο₄ από το χαγιάτι Ο₁ έχει ανακατασκευαστεί στην ίδια θέση σε μεταγενέστερη φάση. Κατά την ανακατασκευή αυτή αναδιατάχθηκαν τα ανοίγματα (πόρτες και παράθυρα) προς το χαγιάτι.

Ο χώρος Ο₅ αποτελεί ουσιαστικά βοηθητικό αποθηκευτικό χώρο του δωματίου Ο₆, από το οποίο γίνεται και η είσοδος προς αυτόν. Λειτουργούσε κατά κάποιο τρόπο όπως οι χώροι dressing των σύγχρονων κατοικιών, δηλαδή ήταν ο χώρος αποθήκευσης και αλλαγής των ρούχων.

Ο χώρος Ο₆ διατηρεί την αρχική του γεωμετρία και διασώζει και ορισμένα στοιχεία συνυφασμένα με τη λειτουργία των δωματίων, όπως ξύλινα ντουλάπια. Ο χώρος αυτός είχε τζάκι στη δυτική τοιχοποιία, ανάμεσα στα δύο παράθυρα. Το τζάκι καταστράφηκε μάλλον όταν κατά τη διάρκεια του πολέμου του '40 όλμος κατάστρεψε μεγάλο μέρος της τοιχοποιίας. Ακόμη και σήμερα η τοιχοποιία αυτή παρουσιάζει αρκετές ρωγμές και καταρρεύσεις τμημάτων εξ' αιτίας αυτού του γεγονότος.

Οι χώροι Ο₅ και Ο₆, διατηρούν την αυθεντική ξυλόπηκτη τοιχοποιία προς το χαγιάτι, και σε τμήμα της διατηρούνται και τα αυθεντικά ανοίγματα.

Ο ημιυπαίθριος χώρος Ο₇ (λιακωτό) έχει κατασκευαστεί μάλλον σε μεταγενέστερη φάση πάνω από το χώρο Ι₄, ο οποίος χρησιμοποιείτο για την αποθήκευση δημητριακών. Σε ορισμένες εποχές του χρόνου ο χώρος αυτός χρησιμοποιείτο για το κρέμασμα και την ξήρανση του καπνού.

Το κυρίως κτίσμα είναι διώροφο και στεγάζεται με τετράρριχτη ξύλινη στέγη με επικάλυψη βυζαντινά κεραμίδια χωρίς λάσπωμα, ενώ η επιμήκης ισόγεια σειρά των προσκτισμάτων στεγάζεται με ενιαία ξύλινη στέγη με πανομοιότυπη επιστέγαση.

3. Ιστορική ανάλυση φάσεις κατασκευής

(βλέπε και σχέδια αναπαράστασης της αρχικής μορφής)

Το υπό μελέτη κτίριο χρονολογείται περίπου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Η ακριβής ημερομηνία κατασκευής δεν είναι γνωστή. Το κτίσμα καθώς και η ευρύτερη ιδιοκτησία οικόπεδο και βοηθητικά κτίσματα ανήκαν στην οικογένεια Τσολάκογλου. Σε κτηματογραφικό διάγραμμα του 1930 η ιδιοκτησία αναφέρεται ότι ανήκει στον Τσολάκογλου Γεώργιο του Αθανασίου. Το γεγονός αυτό μας κάνει να υποθέσουμε ότι ο αρχικός ιδιοκτήτης θα πρέπει να ήταν ο Αθανάσιος Τσολάκογλου. Από προφορικές μαρτυρίες παλαιών κατοίκων γνωρίζουμε ότι οι Τσολάκογλου ήταν εύπορη οικογένεια της Προσοτσάνης, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τη σπουδαιότητα του αρχοντικού. Ο Α. Τσολάκογλου θα πρέπει να ήταν γεωκτήμονας και καπνοπαραγωγός.

Η αρχική μορφή του κτιρίου που πρέπει να διατηρήθηκε μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα διέφερε μερικά ως προς τη γεωμετρία της κάτοψης, τη μορφή και τη διάρθρωση των χώρων. Επρόκειτο για διώροφο κτίσμα το οποίο ήταν τοποθετημένο σε ευρύτερη ιδιοκτησία από τη σημερινή. Εντός της ιδιοκτησίας εκτός από το κυρίως κτίσμα και τα διασωθέντα έως σήμερα βοηθητικά κτίσματα πιθανότατα υπήρχαν και άλλα προσκτίσματα.

Το κυρίως κτίσμα είχε ευρύτερο το βορειοανατολικό του όριο. Το γεγονός αυτό τεκμηριώνεται από την κατάσταση της εξωτερικής σήμερα βορειοανατολικής τοιχοποιίας καθώς και της τοιχοποιίας ΑΒ στους χώρους Ι₃ και Ο₂ αντίστοιχα, οι οποίες παρουσιάζουν πολλές ασυνέχειες και διαφορετικούς τρόπους δόμησης. Επίσης η τυπολογική διάρθρωση των χώρων του ισόγειου και κυρίως του ορόφου του υπό μελέτη κτίσματος σε σύγκριση με αντίστοιχα της ίδιας εποχής μας οδηγεί στην ανωτέρω υπόθεση. Επιπρόσθετα από προφορικές μαρτυρίες των απογόνων της οικογένειας Τσολάκογλου, σήμερα Τσολάκη, έχουμε την πληροφορία ότι στις αρχές του 20^{ου} αιώνα παραχωρήθηκε το τμήμα αυτό της ιδιοκτησίας στην όμορη ιδιοκτησία των αδελφών Αλβανού (Ανέστη και Νικολάου). Ο λόγος της παραχώρησης δεν είναι απόλυτα γνωστός, ωστόσο η μαρτυρία αναφέρει λόγους που αφορούν στην ανησυχία

της οικογένειας Τσολάκογλου ότι το τμήμα αυτό της ιδιοκτησίας τους ήταν στοιχειωμένο.

Σύμφωνα λοιπόν με την υπόθεση αυτή (βλέπε και σχέδια αναπαράστασης της αρχικής μορφής) η αρχική οργάνωση του κτιρίου ήταν σε σχήμα Γ με το ημιυπαίθριο χαγιάτι στο ισόγειο και τον όροφο στραμμένο στη μεσημβρία να συμπληρώνει την πλατυμέτωπη διάταξη. Το αρχικό κλιμακοστάσιο κατά πάσα πιθανότητα ήταν τοποθετημένο κατά μήκος της δυτικής τοιχοποιίας εντός των χαγιατιών και κάθετα προς αυτά. Σε όλα τα δωμάτια του ορόφου υπήρχαν τζάκια και ξύλινες οροφές. Ο χώρος I₃ ήταν το «καλό δωμάτιο» του αρχοντικού, θέση που επιβεβαιώνεται και τυπολογικά αλλά κυρίως και με την ύπαρξη περίτεχνης ξύλινης οροφής. Η όλη οργάνωση της κατοικίας αλλά και των υποστατικών παραπέμπει στην αγροτική οικονομία.

Μεταγενέστερα, μετά το 1900, τμήμα του κτίσματος και πιθανότατα και μέρος της ευρύτερης ιδιοκτησίας παραχωρήθηκε στις όμορες ιδιοκτησίες και απέκτησε περίπου τη σημερινή του μορφή. Σε τοπογραφικό του 1930 διακρίνουμε το κτίσμα και την ευρύτερη ιδιοκτησία με τη μορφή που σώζεται σήμερα. Τότε θα πρέπει να προστέθηκε και η αποθήκη των δημητριακών στο ισόγειο και να διαμορφώθηκε και το λιακωτό στον όροφο.

Κατά την περίοδο αυτή το κτίσμα διαιρέθηκε σε δύο κατοικίες στον όροφο και έγιναν οι ακόλουθες μετατροπές:

- κλείστηκε με ξυλόπηκτη τοιχοποιία (πλοκαριά) το ανατολικό τμήμα του χαγιατιού στον όροφο (χώρος Ο1).
- προστέθηκε ξύλινη οροφή κάτω από την πρώην εμφανή στέγη στο τμήμα Ο1 του χαγιατιού,
- ανακατασκευάστηκε και ανασχεδιάστηκε μεγάλο τμήμα της ξυλόπηκτης τοιχοποιίας που χωρίζει τα δωμάτια από το χαγιάτι,
- έγιναν ανακατασκευές με παράλληλη μετατόπιση των ξηλόπηκτων τοιχοποιιών μεταξύ των δωματίων του ορόφου,
- ανακατασκευάστηκαν τμήματα των ξύλινων δαπέδων του ορόφου,
- τοποθετήθηκε το κλιμακοστάσιο ανόδου στη θέση που διασώζεται σήμερα,
- προστέθηκαν τα ενδιάμεσα ευτελή χωρίσματα τα οποία επιμερίζουν το χαγιάτι του ορόφου

Κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, όλμος κατέστρεψε τμήμα της δυτικής τοιχοποιίας του κτιρίου, η οποία ανακατασκευάστηκε πρόχειρα και διασώζεται σήμερα σε κακή κατάσταση, με πολλές καθιζήσεις και τοπικές καταρρεύσεις.

Μετά τον πόλεμο το κτίριο εγκαταλείφθηκε και παραμένει για πάνω από πενήντα χρόνια ακατοίκητο. Ωστόσο υπήρξε στοιχειώδης φροντίδα για τη συντήρησή του και έτσι σήμερα διασώζεται σε κατάσταση που να είναι δυνατή η αποκατάστασή του.

Το 2006, όπως ήδη έχει αναφερθεί, ο Δήμος Προσοτσάνης συνειδητοποιώντας τη σπουδαιότητά του για την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, το αγόρασε με στόχο τη διάσωση, αποκατάσταση και επαναχρησιμοποίηση του ως Λαογραφικό Μουσείο.

4. Τυπολογική και μορφολογική ανάλυση

Το κτίριο αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα παραδοσιακής κατοικίας του 19^{ου} αιώνα στο βορειοελλαδικό, αλλά και τον ευρύτερα βαλκανικό χώρο. Διατάσσεται στο εσωτερικό ευρύτερης ιδιοκτησίας η οποία προφυλάσσεται από το δρόμο με ψηλό πέτρινο αυλόγυρο, ύψους περίπου δύο μέτρων. Σε συνέχεια του αυλόγυρου υπάρχουν συνοδευτικές μονώροφες κατασκευές οι οποίες συμπλήρωναν τις ανάγκες της καθημερινής διαβίωσης αλλά και της αγροτικής οικιακής οικονομίας.

Η τυπολογική διάταξη της κατοικίας είναι σε σχήμα Γ και αποτελείται από εν σειρά χώρους οι οποίοι επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω του χαγιατιού και στους δύο ορόφους. Το χαγιάτι και γενικότερα ο προσανατολισμός της κατοικίας είναι

μεσημβρινός. Η άνοδος στον όροφο γινόταν από ξύλινο κλιμακοστάσιο εντός του χαγιατιού, την ακριβή θέση του οποίου σήμερα δε γνωρίζουμε. Σε μεταγενέστερη φάση το ξύλινο αυτό κλιμακοστάσιο μεταφέρθηκε στη θέση όπου διασώζεται σήμερα. Ωστόσο και στη σημερινή του θέση το κλιμακοστάσιο εξυπηρετεί την κατακόρυφη επικοινωνία του ισογείου με τον όροφο ενώνοντας τα δύο χαγιατία. Το ισόγειο χρησιμοποιείτο κυρίως ως χώρος για την αποθήκευση και επεξεργασία των αγροτικών προϊόντων που παρήγαγε η ίδια η οικογένεια, ενώ στον όροφο ήταν κυρίως οι χώροι διημέρευσης.

Όλοι οι χώροι του ορόφου διατάσσονται εν σειρά και επικοινωνούν μέσω του ημιυπαιθρίου χώρου του χαγιατιού. Μέσω του χαγιατιού επίσης φωτίζονται και αερίζονται. Το «καλό δωμάτιο της κατοικίας ήταν το νοτιοανατολικό, ο χώρος Ο₂, ο οποίος είναι σε ελαφρά προεξοχή από τη νότια τοιχοποιία του ισογείου. Στο χώρο αυτό διασώζεται περίτεχνη ξύλινη οροφή. Χαρακτηριστικό τυπολογικό άλλα και μορφολογικό στοιχείο των κατοικιών της εποχής ήταν οι ξύλινες περίτεχνες εντοιχισμένες ντουλάπες οι «μουσάντρες». Ίχνη μουσάντρας διασώζονται στη βόρεια τοιχοποιία του χώρου Ο₂. Σε όλα τα δωμάτια υπήρχαν τζάκια. Σήμερα τζάκι διασώζεται μόνο στο χώρο Ι₃, και ίχνη προϋφισταμένων τζακιών στο πάτωμα και στις αντίστοιχες τοιχοποιίες στους χώρους Ο₂, Ο₄ και Ο₆. Σε όλα τα δωμάτια του ορόφου υπάρχουν αρχικές ξύλινες οροφές και δάπεδα, εκτός από το χαγιατί όπου η υφιστάμενη οροφή στο χώρο Ο₁, όπως ήδη έχει αναφερθεί, είναι μεταγενέστερη. Στο χαγιατί υπήρχε η στέγη εμφανής και χρησίμευε επιπρόσθετα και για την ανάρτηση και ξήρανση των φύλλων καπνού παραγωγής της οικογένειας. Πιθανότατα εκεί ήταν τοποθετημένος και ο αργαλειός ο οποίος σήμερα διασώζεται στην ισόγεια στάθμη.

Στην ισόγεια στάθμη δεν υπάρχουν ξύλινες οροφές και είναι εμφανής η κατασκευή των ξύλινων δοκών του πατώματος. Στο δάπεδο είναι στρωμένες μαρμάρινες πλάκες ορθογωνισμένες. Στον χώρο Ο₂ υπήρχε ξύλινο πάτωμα λόγω της ύπαρξης υπογείου, όπου φυλάσσονταν τα καπνά.

Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του κτιρίου, στα αρχικά τμήματα, είναι λιτά και απέρριπτα με μόνη εξαίρεση την περίτεχνη οροφή του χώρου Ο₂. Όλα τα στοιχεία του κτιρίου είναι διαμορφωμένα με την ειλικρίνεια των υλικών (πέτρα και ξύλο) και με όλη τη σοφία και την οικονομία της κατασκευαστικής τεχνολογίας της εποχής.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η είσοδος στην ιδιοκτησία από τον ανατολικό αυλόγυρο, η οποία είναι πανομοιότυπη με αντίστοιχες της εποχής. Πρόκειται για ξύλινη καρφωτή αυλόθυρα η κάσα της οποίας είναι προσαρμοσμένη στη λιθοδομή του αυλόγυρου. Η αυλόπορτα στεγάζεται με ξύλινη δίρριχτη κεραμοσκεπή.

Επίσης χαρακτηριστικό είναι και το βοτσαλωτό δάπεδο της αυλής.

5. Κατασκευαστική δομή

(βλέπε και σχέδια κατασκευαστικής δομής)

Το κτίριο είναι δομημένο με δύο υλικά: πέτρα και ξύλο. Λιθοδομές είναι οι φέρουσες περιμετρικές τοιχοποιίες του ισογείου και του υπογείου τμήματος κάτω από το χώρο Ι₂, εκτός από τη νότια και δυτική τοιχοποιία του χώρου Ι₂ η οποία είναι ξυλόπηκτη (πλοκαριά). Από λιθοδομή είναι επίσης κατασκευασμένος και ο ψηλός αυλόγυρος της ευρύτερης ιδιοκτησίας. Οι λιθοδομές του ισογείου έχουν πάχος 55 με 60 εκατοστά και έχουν οριζόντια ξύλινα σενάζ ανά ένα περίπου μέτρο.

Στον όροφο από λιθοδομή είναι κατασκευασμένες η βόρεια και δυτική τοιχοποιία, πάχους περίπου 55 εκατοστά. Όλες οι υπόλοιπες τοιχοποιίες του ορόφου είναι ξηλόπηκτες. Οι ξηλόπηκτες τοιχοποιίες του ισογείου και του ορόφου αποτελούνται από ξύλινους στύλους και γέμισμα με πλοκαριά, δηλαδή καλάμια τα οποία πλέκονται στην ξύλινη υποδομή αμφίπλευρα. Πάνω στο υπόστρωμα της πλοκαριάς είναι εφαρμοσμένο το επίχρισμα. Οι ξύλινοι στύλοι είναι πάχους 12Χ12 εκ. και έχουν ξύλινα ανακουφιστικά μαξιλάρια με τη χαρακτηριστική διαμόρφωση, στην επαφή τους με το υπερκείμενο πάτωμα ή τη δομή της στέγης. Οι διαστάσεις των μαξιλαριών είναι μήκος από 67-100 εκατοστά και διατομής περίπου 14Χ14 εκατοστά. Οι ξύλινοι στύλοι διαστάσεων περίπου 12Χ12 εκατοστά είναι κατασκευασμένοι από ξυλεία δρυός. Οι ενδιάμεσες

συνδέσεις, δηλαδή οι οριζόντιοι και διαγώνιοι σύνδεσμοι είναι κατασκευασμένοι από ξυλεία ελάτης. Τα εμφανή υποστυλώματα του χαγιατιού του ισογείου εδράζονται σε πέτρινα βάθρα, για την προστασία του ξύλου από την υγρασία. Τα ξύλινα υποστυλώματα του χαγιατιού του ορόφου και του λιακωτού εδράζονται στις περιμετρικές ξύλινες δοκούς, οι οποίες εδράζονται με τη σειρά τους στα υποκείμενα ξύλινα υποστυλώματα. Οι ξύλινοι στύλοι του ισογείου και του ορόφου είναι τοποθετημένοι στην ίδια κατακόρυφη περασιά.

Χαρακτηριστική είναι η κατασκευή της ξύλινης αποθήκης σίτου. Πρόκειται για κατασκευή η οποία αποτελείται από πυκνό ξύλινο σκελετό ξύλινων υποστυλωμάτων διαστάσεων 12X12 εκατοστά. Η περιμετρική ξύλινη τοιχοποιία διαμορφώνεται με ξύλινες οριζόντιες σανίδες διατομής 24X3 εκατοστά. Η κατασκευή αυτή αφ' ενός εξυπηρετούσε τη χρήση της αποθήκης των δημητριακών, αφ' ετέρου χρησίμευσε ως βάση στήριξης του υπερκείμενου λιακωτού.

Οι λιθοδομές του ισογείου στην εσωτερική τους παρειά είναι ανεπίχριστες. Όλες οι υπόλοιπες τοιχοδομές είναι επιχρισμένες με παχύ επίχρισμα εφαρμοσμένο σε δύο στρώσεις. Στις αρχικές κατασκευές υπάρχει πρώτη στρώση πηλοκονιάματος επί της οποίας έχει εφαρμοστεί δεύτερη στρώση ασβεστοκονιάματος. Το συνολικό πάχος του επιχρίσματος είναι περίπου τέσσερα εκατοστά. Στις νεότερες κατασκευές υπάρχει μόνο στρώση ασβεστοκονιάματος πάχους περίπου τριών εκατοστών.

Η κατασκευή του πατώματος της οροφής του ισογείου είναι ξύλινη και αποτελείται από ξύλινες δοκούς, κατά τη διεύθυνση βορά – νότου, πάχους 10X13 εκατοστών, οι οποίες εδράζονται στην περιμετρική και στην ενδιάμεση λιθοδομή καθώς και στην ξύλινη δοκό η οποία εδράζεται μέσω μαξιλαριών στους ξύλινους στύλους του χαγιατιού του ισογείου. Στην περιοχή του χαγιατιού τα πατόξυλα του πατώματος προεξέχουν κατά 50 περίπου εκατοστά έξω από τα όρια του δαπέδου.

Ξύλινο πάτωμα υπήρχε και στο δάπεδο του ισογείου του χώρου I₃, το οποίο σήμερα δεν διασώζεται. Επίσης ξύλινο είναι και το πάτωμα του λιακωτού. Τα πατόξυλα των πατωμάτων είναι κατασκευασμένα με πιστές και πελεκητές διατομές από ξυλεία καστανιάς.

Επί των ξύλινων πατωμάτων είναι καρφωμένες με τρία καρφιά ξύλινες σανίδες, η διάταξη των οποίων διακρίνεται στα αντίστοιχα σχέδια. Οι διαστάσεις των σανίδων στις αρχικές κατασκευές είναι 20-25 εκατοστά πλάτος, 2 περίπου μέτρα μήκος και 2,5 με 3 εκατοστά πάχος. Στα τμήματα των δαπέδων όπου έχουν γίνει μεταγενέστερες επεμβάσεις τα δάπεδα έχουν αντικατασταθεί με σανίδες μικρότερου πλάτους. Οι σανίδες των δαπέδων είναι από ξυλεία κωνοφόρων (πεύκο).

Η στέγη διαμορφώνεται από στεγόξυλα (γριδιές) διαστάσεων 12X12 εκατοστά, τα οποία εδράζονται στη νότια ξύλινη δοκό, στην κεντρική ξύλινη δοκό και στη βόρεια εξωτερική τοιχοποιία. Κατά την έδρασή τους στη νότια δοκό τα στεγόξυλα εξέχουν κατά 55 περίπου εκατοστά έξω από το όριο του ημιυπαιθρίου χώρου. Ορισμένα από τα στεγόξυλα αυτά βρίσκονται πάνω από τους στύλους της νότιας όψης και σ' αυτά σχηματίζονται τα κύρια ζευκτά. Για τη διαμόρφωση της στέγης διακρίνουμε δύο είδη κατασκευών: το νότιο και το βόρειο τμήμα. Στο νότιο τμήμα γενικά η κατασκευή της στέγης ήταν ορατή, ενώ στο βόρειο τμήμα οι χώροι έκλειναν με οροφή. Στη σημερινή κατάσταση το κτίριο λόγω των διαδοχικών επεμβάσεων είναι διαφορετικό από την αρχική του κατασκευή. Έτσι στο νότιο ημιυπαιθριο χώρο η αρχικά εμφανής στέγη περιορίζεται στο νότιο δυτικό τμήμα (χώροι Ο₁'Ο₁''), ενώ στο χώρο Ο₁ έχουν τοποθετηθεί πρόσθετα στεγόξυλα και έχει κατασκευαστεί μεταγενέστερη οροφή με ξύλινες σανίδες. Ο χώρος Ο₂ ήταν πάντα κλειστός με περίτεχνη οροφή κατασκευασμένη με ξύλινες σανίδες. Η διάταξη και οι διαστάσεις της περίτεχνης αυτής οροφής διακρίνονται στα αντίστοιχα σχέδια διάταξης οροφών.

Στο βόρειο τμήμα του κτιρίου τα στεγόξυλα, τα οποία είναι κατασκευασμένα από ποικίλες διατομές ξύλινων δοκών πιστής ή πελεκητής ξυλείας καστανιάς, εδράζονται στην βόρεια λιθοδομή και στην κεντρική δοκό η οποία αποτελεί την επίστεψη του ξυλόπηκτου πετάσματος, το οποίο διαχωρίζει τα βόρεια δωμάτια από το νότιο ημιυπαιθριο χώρο. Λόγω της ασυμμετρίας πλάτους μεταξύ ημιυπαιθρίου χώρου και

δωματίων πάνω στα στεγόξυλα και σε θέση γύρω στα 30 εκατοστά βορειότερα από το κεντρικό διαχωριστικό πέτασμα, έχει τοποθετηθεί δοκός συντιθέμενη από σειρά ξύλινων συννενοόμενων δοκών. Πάνω στη δοκό αυτή με ελαφρώς κεκαμμένες αντηρίδες εδράζεται η κύρια δοκός του κορφιά της στέγης διαστάσεων 10X10 εκατοστά. Τα ψαλίδια του νότιου τμήματος της στέγης, διαστάσεων 14X14 εκατοστά, συνεχίζουν και στο βόρειο τμήμα διαμορφώνοντας έτσι τα κύρια ζευκτά της στέγης. Η στέγη του κυρίως τμήματος έχει τη μορφολογία τετράρριχτης στέγης, από την οποία όμως έχει αποκοπεί τμήμα στο βορειοανατολικό άκρο. Επίσης έχει προστεθεί ως συνέχεια των αρχικών της χαράξεων ένα τμήμα στο νοτιοδυτικό άκρο.

Στο βασικό σύστημα οργάνωσης της στέγης με τις περιμετρικές δοκούς, τα ψαλίδια και τους κορφιάδες προστίθενται οι τεγίδες, οι οποίες αποτελούνται από διατομές ξύλινων δοκών διαστάσεων 8X8 εκατοστών περίπου κατά πλειοψηφία πελεκητών κυρίως καστανιάς, τοποθετημένες ανά 45 περίπου εκατοστά. Επί των τεγίδων είναι στερεωμένες λεπτές δοκοί κυκλικής ή τετραγωνικής διατομής, διαστάσεων που δεν υπερβαίνουν τα πέντε εκατοστά, ανά 25 περίπου εκατοστά. Οι αποστάσεις αυτές εξασφαλίζουν την έδραση των χειροποίητων κεραμιδιών (στρωτήρες). Επί των στρωτήρων είναι τοποθετημένα χειροποίητα κεραμίδια (καλύπτρες) και το σύνολο της κατασκευής είναι στερεωμένο χωρίς τη μεσολάβηση λασπώματος. Σε ορισμένα σημεία της στέγης διακρίνονται ίχνη πλεγμένων καλαμιών που δημιουργούν ένα πλέγμα, το οποίο ήταν τοποθετημένο ως υπόστρωμα της ιδιόμορφης αυτής επικεράμωσης.

Την ίδια κατασκευαστική λογική ακολουθεί και η δίρριχτη στέγη των ισόγειων προσκτισμάτων.

Τα δάπεδα των χώρων του ισογείου διαμορφώνονται από ανώμαλες ορθογωνικές μαρμαρόπλακες. Το δάπεδο της αυλής διαμορφώνεται από ποταμίσια βότσαλα μέτριων διαστάσεων.

6. Παθολογία των οικοδομικών στοιχείων

Το υπό μελέτη κτίριο, όπως έχει ήδη αναφερθεί χρονολογείται από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ωστόσο παρά τη μακρόχρονη ζωή του διατηρεί σε μεγάλο βαθμό τα αρχιτεκτονικά του χαρακτηριστικά. Βασικές αιτίες της παθολογίας των οικοδομικών του στοιχείων είναι ασφαλώς η φθορά του χρόνου, αλλά και αλλοιώσεις και φθορές που έχουν προκληθεί από ανθρώπινες μεταγενέστερες επεμβάσεις. Το γεγονός ότι το κτίριο έχει εγκαταλειφθεί για πάρα πολλά χρόνια συνετέλεσε στην κακή κατάσταση διατήρησής του, ωστόσο η στοιχειώδης συντήρηση το διέσωσε από μεγαλύτερες φθορές και επιπρόσθετα δεν προκλήθηκαν στο κτίριο αλλοιώσεις που ενδεχομένως θα προέκυπταν από την προσθήκη νεωτεριστικών στοιχείων δομής και εγκαταστάσεων.

Σημαντική αλλοίωση υπέστη το υπό μελέτη κτίριο με την αποκοπή τμήματος στη βορειοανατολική πλευρά (αρχές του 20^{ου} αιώνα), τόσο από αρχιτεκτονικής όσο και από δομοστατικής άποψης. Ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος ήταν κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, τμήμα της όμορης οικοδομής (κλιμακοστάσιο) να κατασκευαστεί εν επαφή στο υπό μελέτη κτίριο χωρίς μεσοτοιχία. Στο τμήμα αυτό είναι εμφανή τα στοιχεία από οπλισμένο σκυρόδεμα (δοκοί) του όμορου κτίσματος. Έτσι καταστράφηκε τμήμα της ξυλόπηκτης κεντρικής τοιχοποιίας (χώρος Ο₃), και αναδομήθηκε πλήρως και με ευτελή τρόπο η ανατολική τοιχοποιία (χώρος Ο₃), οι οποίες εφάπτοντο του νέου ορίου. Τα τμήματα αυτά παρουσιάζουν αρκετά προβλήματα ασυνέχειας, ρηγματώσεις και κατερχόμενη υγρασία.

Οι λιθοδομές του ισογείου και του ορόφου διατηρούνται σε μέτρια κατάσταση, εκτός από τη δυτική λιθοδομή η οποία έχει υποστεί σοβαρές βλάβες από τον όλμο που εξερράγη επ' αυτής κατά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Οι βλάβες αυτές είναι σημαντικές και φανερές, εφ' όσον μεγάλο τμήμα της τοιχοποιίας έχει υποστεί καθίζηση και στρέβλωση κατά περίπου μισό μέτρο με αποτέλεσμα να παρασυρθούν και τα αντίστοιχα κουφώματα.

Σε ορισμένα σημεία οι ξυλοδεσίες των λιθοδομών ιδιαίτερα εκείνες του αυλόγυρου, έχουν υποστεί διάβρωση και χρειάζονται αντικατάσταση.

Επίσης η βόρεια λιθοδομή έχει υποστεί σημαντική βλάβη εξ' αιτίας της διείδυσης ομβρίων. Η βλάβη αυτή έχει προκληθεί εξ' αιτίας της αποκοπής (λόγω φθοράς) της προεξοχής της στέγης στη βόρεια πλευρά, με αποτέλεσμα τόσο τα όμβρια από την στέγη του υπό μελέτη κτιρίου, όσο και εκείνα του όμορου προς βορρά κτιρίου να διαβρέχουν τη βόρεια τοιχοποιία. Έτσι σε σημαντικό τμήμα της τοιχοποιίας αυτής εμφανίζονται φουσκώματα και αποσάθρωση του συνδετικού κονιάματος.

Οι ξυλόπηκτες τοιχοποιίες καθώς και τα εμφανή ξύλινα υποστυλώματα δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα, ωστόσο είναι πιθανό να απαιτηθούν τοπικές ενισχύσεις και ανακατασκευές. Προβλήματα εντοπίστηκαν στην ανατολική τοιχοποιία του ορόφου του χώρου O_2 , η οποία έχει υποστεί πολλές τοπικές ανακατασκευές, πιθανότατα λόγω ζημιών που προκλήθηκαν κατά την ανέγερση του εν επαφή όμορου κτίσματος. Στο πλαίσιο των ανακατασκευών αυτών καταργήθηκε και το τζάκι του χώρου αυτού. Η τοιχοποιία αυτή παρουσιάζει αρκετές ρηγματώσεις και απόκλιση από την κατακόρυφο. Επίσης αρκετά προβλήματα παρουσιάζουν και οι νότιες τοιχοποιίες των χώρων O_2 και I_3 σε όροφο και ισόγειο αντίστοιχα. Στα τμήματα αυτά θα απαιτηθούν εκτεταμένες ανακτήσεις και ενισχύσεις.

Η κατασκευή των πατωμάτων του ορόφου δεν παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα. Οι ξύλινες κατασκευές (δοκοί) διατηρούνται γενικά σε μέτρια κατάσταση, εκτός από ορισμένα τμήματα που εφάπτονται στη βόρεια και δυτική τοιχοποιία. Εκεί τα ξύλινα στοιχεία είτε έχουν υποχωρήσει, είτε έχουν διαβρωθεί από την υγρασία. Ωστόσο τα προβλήματα αυτά αξιολογούνται ως τοπικά, και μπορούν με μικρής έκτασης ανακατασκευές, στερεώσεις και ενισχύσεις να ανακτήσουν την αρχική τους αντοχή. Το σανίδωμα διατηρείται και αυτό σε μέτρια έως κακή κατάσταση. Θα απαιτηθούν εκτεταμένης κλίμακας ανακατασκευές και συμπληρώσεις.

Οι ξύλινες οροφές διατηρούνται σε μέτρια έως κακή κατάσταση. Τα προβλήματα οφείλονται στα κατερχόμενα από τη στέγη όμβρια. Τα μεγαλύτερα προβλήματα παρουσιάζονται κυρίως στη μεταγενέστερη οροφή του χώρου O_1 , η οποία έχει σχεδόν αποκολληθεί. Σε μέτρια κατάσταση διατηρείται και η περίτεχνη ξύλινη οροφή του χώρου O_2 , η οποία παρουσιάζει μεν αρκετά προβλήματα, όπως αποκόλληση από τον ξύλινο σκελετό ανάρτησης και τοπικά βλάβες από τη διείδυση ομβρίων από τη στέγη. Συμπερασματικά, η περίτεχνη οροφή του χώρου O_2 είναι δυνατόν να συντηρηθεί, όπως και μεγάλα τμήματα των οροφών των χώρων O_3 , O_4 , O_5 και O_6 . Όσα τμήματα δεν είναι δυνατόν να διατηρηθούν θα ανακατασκευαστούν.

Τα ξύλινα κουφώματα διατηρούνται σε κακή κατάσταση, εκτός από εκείνα που βρίσκονται στον ημιυπαίθριο χώρο του ορόφου (χαγιάτι). Ορισμένα από αυτά είναι τα αρχικά (εσωτερικά κουφώματα χώρων O_6 και O_5) και διατηρούνται σε σχετικά καλή κατάσταση. Τα υπόλοιπα θα ανακατασκευαστούν πανομοιότυπα με τα αρχικά.

Η κατάσταση διατήρησης της ξύλινης στέγης (ξύλινες διατομές) είναι μέτρια. Έως κακή. Ωστόσο θα απαιτηθούν σημαντικές ανακτήσεις και συμπληρώσεις, στις περιοχές όπου έχουν διαβρωθεί από τη διείδυση των ομβρίων. Επίσης θα απαιτηθεί η ενίσχυσή της με την προσθήκη μεταλλικών συνδέσμων και με την πύκνωση των ξύλινων διατομών. Η επικεράμωση παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα και θα απαιτηθεί σχεδόν η συνολική αντικατάστασή της.

Τα δάπεδα του ισόγειου (ανώμαλοι ασβεστόλιθοι), όπου διασώζονται θα κρατηθούν και θα συντηρηθούν. Όπου δεν διασώζονται θα συμπληρωθούν. Το βοτσαλωτό της αυλής, πολύ χαρακτηριστικό στοιχείο στην διαμόρφωση του αύλειου χώρου θα αποκατασταθούν και τοπικά όπου δεν διασώζονται θα συμπληρωθούν.

Η κατάσταση διατήρησης των προσκτισμάτων είναι μέτρια έως κακή. Θα απαιτηθούν εκτεταμένες ανακτήσεις και ανακατασκευές ιδιαίτερα της επιστέγασης η οποία είναι σχεδόν κατεστραμμένη. Ωστόσο στοιχεία του οικιακού εξοπλισμού που στεγάζονται σ' αυτά είναι δυνατόν να αποκατασταθούν.

Η αυλόθυρα της ανατολικής πλευράς διασώζεται σε πολύ κακή κατάσταση και θα απαιτηθεί η ανακατασκευή της.

7. Αξιολόγηση και βαθμός προστασίας

Από τη λεπτομερή αρχιτεκτονική ανάλυση και τεκμηρίωση του υπό μελέτη κτιρίου, προκύπτει ότι πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό δείγμα παραδοσιακής αγροτικής κατοικίας του 19^{ου} αιώνα. Διατηρεί δε σε μεγάλο βαθμό σε μέτρια έως κακή κατάσταση όλα τα αυθεντικά του χαρακτηριστικά.

Όσα από τα αρχικά του στοιχεία έχουν αλλοιωθεί ή καταστραφεί μπορούν να ανακτηθούν.

Το κτίριο συνολικά, εκτός από ορισμένες ανάρμοστες μεταγενέστερες προσθήκες και μετατροπές, εκτιμούμε ότι πρέπει να διατηρηθεί και να αποκατασταθεί.

Όλες οι ανάρμοστες προσθήκες πρέπει να απομακρυνθούν με ταυτόχρονη αποκατάσταση των στοιχείων τα οποία έχουν αλλοιωθεί.

Παρά το γεγονός ότι το κτίριο δεν έχει κηρυχθεί ακόμα διατηρητέο από την Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων, άρα δεν υπόκειται σε καθεστώς προστασίας, διατηρείται χωρίς ιδιαίτερες επεμβάσεις αλλοίωσης. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι παρ' όλο που εγκαταλείφθηκε μετά την γερμανική κατοχή, εξακολούθησε να συντηρείται στοιχειωδώς έως σήμερα.

Τα κυριότερα στοιχεία προς διατήρηση είναι:

Τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του κτιρίου. Δηλαδή η τυπολογική διάρθρωση των χώρων και τα μορφολογικά στοιχεία του.

Η ιδιαίτερη κατασκευαστική δομή και τα υλικά κατασκευής.

Τα πολύ χαρακτηριστικά στοιχεία της αγροτικής οικιακής οικονομίας, τα οποία διασώζονται έως σήμερα, όπως ο φούρνος, το αποστακτήριο, η αποθήκη δημητριακών και άλλα.

Τα στοιχεία αυτά είναι πολύτιμες μαρτυρίες για την κοινωνική και οικονομική ζωή, καθώς και για τη διάρθρωση της κατοικίας του 19^{ου} αιώνα στην Προσοτσάνη αλλά και την ευρύτερη περιοχή.

Αναλυτικότερα κρίνεται απαραίτητο, από τυπολογικής άποψης, να αναδειχθεί ο σημαντικός ρόλος των δύο ημιυπαίθριων χώρων του χαγιατιού ισογείου και ορόφου στην αρχική τους μορφή. Να αποκατασταθεί όσο το δυνατόν η μορφή των δωματίων του ορόφου με όλα τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία, δάπεδα, οροφές, τζάκια, κουφώματα, ερμάρια κλπ. Να αποκατασταθούν και να αναδειχθούν όλοι οι χώροι του ισογείου καθώς και εκείνοι των προσκτισμάτων με όλο τον οικιακό εξοπλισμό που διασώζεται.

Να αποκατασταθούν και να προβληθούν όλα τα αρχιτεκτονικά και κατασκευαστικά στοιχεία του κτιρίου, τόσο των όψεων, όσο και των εσωτερικών και ημιυπαίθριων χώρων.

ΜΕΛΕΤΗ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΤΣΟΛΑΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΕ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΟΣΟΤΑΝΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ:	ΔΗΜΟΣ ΠΡΟΣΟΤΑΝΗΣ:
ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ	Αρχιτεκτονική μελέτη: Μ. Δούση, Ζ. Μπαλιτζοπούλου Ειδικός σύμβουλος: Μ. Νομικός Στατική μελέτη: Ν. Τζιμόπουλος Ηλεκτρομηχανολογική μελέτη: Α. Δονούλης

II. ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ-ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

1. Γενικές αρχές-φιλοσοφία των επεμβάσεων

Βασική αρχή για την αποκατάσταση και επανάχρηση ενός ιστορικού κτιρίου είναι η διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών και αισθητικών αξιών του.

Αυτό επιτυγχάνεται με τη συντήρηση και αποκατάσταση των μορφολογικών, τυπολογικών και κατασκευαστικών του χαρακτηριστικών λαμβάνοντας υπόψη τη δομοστατική του οργάνωση.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι επεμβάσεις που προβλέπονται, μετά τη συστηματική αρχιτεκτονική ανάλυση και τεκμηρίωση καθώς και την ανάλυση της δομοστατικής του οργάνωσης, έχουν ως στόχο την ενίσχυση της στατικής επάρκειας, την αποκατάσταση των κατεστραμμένων ή αλλοιωμένων αρχιτεκτονικών στοιχείων του κτιρίου καθώς και την προσθήκη νέων κατασκευών και νέας τεχνολογίας ώστε το παλαιό αρχοντικό αρχοντόσπιτο να μπορεί να ανταποκρίνεται στις νέες προβλεπόμενες χρήσεις. Οι νέες κατασκευές και διαμορφώσεις χώρων πρέπει να εντάσσονται αρμονικά στο χαρακτήρα του κτιρίου, να μην αλλοιώνουν τα τυπολογικά και μορφολογικά του χαρακτηριστικά και να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα ώστε να τονιστεί και να αναδειχθεί η ιδιαίτερη κατασκευαστική δομή του.

Αναλυτικότερα οι βασικές αρχές για την αποκατάσταση και επανάχρηση του υπό μελέτη κτιρίου είναι η διατήρηση όσο το δυνατόν περισσότερων αυθεντικών στοιχείων του, δηλαδή:

- η διατήρηση και ανάδειξη των τυπολογικών του χαρακτηριστικών,
- η διατήρηση και ανάδειξη των μορφολογικών του χαρακτηριστικών είτε με τη διατήρηση των υφισταμένων στοιχείων είτε με την ανακατασκευή κατεστραμμένων τμημάτων του,
- η διατήρηση των σημαντικών κατασκευαστικών του στοιχείων (υλικά και μέθοδοι κατασκευής),
- η διασφάλιση της στατικής του επάρκειας με ενισχύσεις των επί μέρους τμημάτων τα οποία παρουσιάζουν προβλήματα,
- η αντισεισμική προστασία του κτιρίου,
- η ένταξη εγκαταστάσεων σύγχρονης τεχνολογίας, οι οποίες θα εξασφαλίσουν το σύγχρονο λειτουργικό του χαρακτήρα,
- Η συντήρηση και ανάδειξη όλων των επί μέρους βοηθητικών στοιχείων και κατασκευών, οι οποίες έχουν διατηρηθεί μέχρι σήμερα (φούρνος, πηγάδι, αποστακτήρας κ.λπ.), με τις κατάλληλες συμπληρώσεις, ώστε να αποτελέσουν σημαντικό τμήμα της ιστορικής ταυτότητας του.

2. Συμβατότητα της νέας χρήσης

Πρόθεση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Προσοτσάνης είναι να ενταχθούν στο ιστορικό κτίριο χρήσεις πολιτιστικού και διδακτικού χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα προβλέπεται η οργάνωση ενός λαογραφικού μουσείου του Δήμου, ώστε να δοθεί έμφαση στην ανάδειξη των λαογραφικών στοιχείων της περιοχής.

Για την πραγματοποίηση του παραπάνω στόχου προβλέπεται η υποδειγματική αποκατάσταση του υπό μελέτη κτιρίου, και στη συνέχεια η χωροθέτηση σ' αυτό στοιχείων της οικογενειακής αγροτικής οικονομίας της εποχής, όπως έπιπλα εξαρτήματα αγροτικών και οικιακών δραστηριοτήτων κ.λπ., ώστε ο επισκέπτης να αποκτήσει μια πλήρη εικόνα για τη διάρθρωση των χώρων, τη μορφή της κατοικίας καθώς και για την κοινωνική και οικονομική ζωή της εποχής.

Συνεπώς στο κτίριο θα διατηρηθούν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά, τα οποία μαρτυρούν τον τρόπο ζωής της εποχής που κατασκευάστηκε (19^{ος} αιώνας) και βιώθηκαν οι επί μέρους χώροι του στη διάρκεια του χρόνου. Μια τέτοια χρήση είναι κατά τεκμήριο συμβατή. Έτσι ο έλεγχος συμβατότητας αφορά κυρίως στις νέες εγκαταστάσεις για τη σύγχρονη λειτουργία του (φωτισμός, ύδρευση, αποχέτευση, θέρμανση) καθώς και οι απαραίτητες δομοστατικές ενισχύσεις. Αυτές προβλέπεται να είναι διακριτές και κατά το δυνατόν ανακλητές ώστε να διακρίνονται από τα αυθεντικά τμήματα του κτιρίου.

3. Η περιγραφή της πρότασης.

Η περιγραφή της πρότασης αποκατάστασης που ακολουθεί διαρθρώνεται σε κατηγορίες οικοδομικών ενοτήτων.

- Αυλόγυρος – αυλόπορτες:

Στο ιστορικό κτιριακό συγκρότημα προτείνεται η διατήρηση, συντήρηση και αποκατάσταση του αυλόγυρου, ο οποίος περιβάλλει την ιδιοκτησία καθώς και οι δύο υφιστάμενες αυλόθυρες, την κύρια (ανατολική) και τη δευτερεύουσα (νότια). Η μερική ανακατασκευή της λιθοδομής του αυλόγυρου θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το άρθρο 2.1.1 του Α.Τ. Τα αρμολογήματα των ορατών όψεων της λιθοδομής του αύλειου χώρου θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το άρθρο 6.1.1 του Α.Τ.

Οι δύο υφιστάμενες εξώπορτες (ανατολική και νότια) θα αποκατασταθούν σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.

- Αύλειος χώρος:

Ο αύλειος χώρος είναι διαστρωμένος με κροκάλες μεσαίου και μικρού μεγέθους. Η επιστροφή αυτή επιτρέπει τη διήθηση των ομβρίων και εξασφαλίζει στεγνή επιφάνεια. Προτείνεται η διατήρηση της επιστροφής αυτής σε όλο τον αύλειο χώρο (εκτός από τον ημιυπαίθριο χώρο του ισογείου, ο οποίος είναι επιστρωμένος με επίπεδες αδρές πλάκες). Στις περιοχές όπου η επιστροφή έχει καταστραφεί προτείνεται η ανακατασκευή της. Η αποκατάσταση του βοτσαλωτού δαπέδου θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το άρθρο 7.2.1 του Α.Τ. και η ανακατασκευή του σύμφωνα με το άρθρο 7.2.2 του Α.Τ. Στο βορειοανατολικό τμήμα του αύλειου χώρου προτείνεται η φύτευση θάμνων και δένδρων. Επίσης κατά μήκος του βόρειου ορίου του οικοπέδου προς την όμορη ιδιοκτησία προτείνεται φύτευση αναρριχόμενων με κατάλληλα στηρίγματα για τη μελλοντική συγκάλυψη του προβληματικού αυτού ορίου.

- Συγκρότημα βοηθητικών κτισμάτων:

Το συγκρότημα των βοηθητικών χώρων είναι προσκολλημένο στο νότιο αυλότοιχο και στεγάζεται με μια ενιαία στέγη η οποία εδράζεται σ' αυτόν καθώς και σε υποστυλώματα ξύλινα.

Το συγκρότημα περιλαμβάνει έναν αποθηκευτικό χώρο, το πηγάδι με το πλυσταριό και το αποστακτήριο, το φούρνο με τον πάγκο του μαγειρείου και τη δευτερεύουσα είσοδο. Προτείνεται η αποκατάσταση των μισοκατεστραμμένων εγκαταστάσεων καθώς και η δυνατότητα επαναλειτουργίας τους έστω και περιστασιακά για διδακτικούς και εκθεσιακούς λόγους.

Αναλυτικότερα προτείνεται:

1. Στον αποθηκευτικό χώρο να δημιουργηθεί ο εργασιακός χώρος του υπεύθυνου για τη διαχείριση και τη λειτουργία του κτιρίου. Στο χώρο αυτό προβλέπεται η οργάνωση πάγκου εργασίας με στοιχειώδη εξυπηρέτηση (νιπτήρας, ψυγείο, παρασκευή ροφημάτων κ.λπ.) σύμφωνα με το άρθρο 4.3.2 του Α.Τ.

Προβλέπεται η ενίσχυση των περιμετρικών τοιχοποιιών (λιθοδομή και οπτοπλινθοδομή) σύμφωνα με τη στατική μελέτη. Η κατασκευή νέου δαπέδου από

κεραμικά πλακίδια τύπου cotto, σύμφωνα με το άρθρο 7.1.1 του Α.Τ. καθώς και η κατασκευή ψευδοροφής από ξύλινες σανίδες σύμφωνα με το άρθρο 4.1.1 του Α.Τ. Τα κουφώματα του χώρου αυτού, δύο παράθυρα και μια πόρτα, είναι σε κακή κατάσταση και προτείνεται η ανακατασκευή τους σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης εφαρμογής και το άρθρο 4.2.3 του Α.Τ.

Νέα υδραυλική και ηλεκτρική εγκατάσταση προβλέπεται στο χώρο αυτό καθώς και δυνατότητα θέρμανσης του με ηλεκτρικούς θερμοπομπούς σύμφωνα με την Η/Μ μελέτη.

2. Στο χώρο του πηγαδιού, πλυσταριού και απόσταξης προβλέπονται τα εξής:

- Αποκατάσταση του χειροκίνητου βαρούλκου του πηγαδιού ώστε να μπορεί να αντληθεί νερό με την παραδοσιακή μέθοδο
- Εξασφάλιση της οπής του πηγαδιού για την αποφυγή ατυχημάτων. Κατασκευή ξύλινου καπακιού με δυνατότητα κλειδώματος
- Καθαρισμός και συντήρηση της μαρμάρινης σκάφης του πλυσταριού
- Συντήρηση και αποκατάσταση του χώρου καύσης του αποστακτήρα με ταυτόχρονη ανακατασκευή της καμινάδας ώστε να εξέχει ένα τουλάχιστον μέτρο πάνω από τη στέγη. Οι καμινάδες θα κατασκευαστούν σύμφωνα με το άρθρο 2.1.2 του Α.Τ.
- Συντήρηση και αποκατάσταση του χώρου ψύξης της απόσταξης (κτιστή λεκάνη και κρουνός απορροής).
- Αποκατάσταση του δαπέδου του χώρου με βότσαλα παρόμοιας διάταξης με αυτήν της αυλής σύμφωνα με το άρθρο 7.2.1 του Α.Τ. Στο χώρο αυτό προβλέπεται η περιστασιακή παραγωγή τσίπουρου για διδακτικούς εκθεσιακούς λόγους ή και ετήσιας τελετουργικής λειτουργίας συνδυασμένης με εκδηλώσεις λαογραφικού χαρακτήρα.

3. Στο χώρο του φούρνου και του μαγειρείου προβλέπονται τα εξής:

- Αποκατάσταση και μερική ανακατασκευή του φούρνου και της καμινάδας του από ειδικό τεχνίτη. Η καμινάδα θα ανακατασκευαστεί σύμφωνα με το άρθρο 2.1.2 του Α.Τ.
- Αποκατάσταση και μερική ανακατασκευή του πάγκου του μαγειρείου.
- Αποκατάσταση του δαπέδου του χώρου με βότσαλα παρόμοια με αυτά του δαπέδου του αύλειου χώρου. Στο χώρο αυτό προβλέπεται η περιστασιακή λειτουργία του φούρνου και του μαγειρείου συνδυασμένη με ευρύτερες εκδηλώσεις λαογραφικού χαρακτήρα,

4. Στο χώρο της δευτερεύουσας εισόδου προβλέπεται η συντήρηση – ανακατασκευή της κατεστραμμένης πόρτας και η αποκατάσταση του δαπέδου του χώρου όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες παραγράφους.

5. Στο συγκρότημα των βοηθητικών εγκαταστάσεων προβλέπεται επίσης η αποκατάσταση της ενιαίας στέγης και ειδικότερα:

- Αποκατάσταση και ανακατασκευή των ξύλινων υποστυλωμάτων σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με το άρθρο 4.1.3 του Α.Τ
- Αποκατάσταση των ζευκτών, των τεγίδων και της επικεράμωσης σύμφωνα με τη στατική μελέτη και σύμφωνα με τα άρθρα 4.1.5 και 4.1.6 του Α.Τ. Οι παραπάνω εργασίες θα πραγματοποιηθούν με τη μεγαλύτερη δυνατή διατήρηση των αυθεντικών υλικών και μεθόδων κατασκευής. Τα ξύλινα στοιχεία θα περάσουν με εντομοκτόνα και μυκητοκτόνα διαλύματα (βερνίκια) σύμφωνα με τα άρθρα 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.

6. Ο χώρος αποθήκευσης σπόρων δημητριακών είναι ένα σπάνιο διατηρούμενο στοιχείο της περιόδου ακμής του αγροτικού αρχοντόσπιτου. Προβλέπεται η συντήρηση των ξύλινων στοιχείων του επί τόπου (χωρίς αποσυναρμολόγηση). Η πρόσβαση στον εσωτερικό του χώρο μπορεί να γίνει από πάνω με την αφαίρεση των σανίδων του δαπέδου του υπερκείμενου εξώστη – χαγιάτι. Η συντήρηση των ξύλινων στοιχείων θα

γίνει σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 και οι επαλείψεις με κατάλληλα βερνίκια θα γίνουν σύμφωνα με τα άρθρα 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.

Το κυρίως κτίσμα του αρχοντικού – αγροτόσπιτου αποτελείται από δύο ορόφους.

Το ισόγειο και τον όροφο.

Ισόγειο

Το ισόγειο τμήμα αποτελείται από τον ημιυπαίθριο χώρο (I_1), τον κλειστό αποθηκευτικό χώρο (I_3) και το χώρο διημέρευσης (I_2).

Στον ημιυπαίθριο χώρο προβλέπονται οι εξής εργασίες:

- Αποκατάσταση (καθαρισμός – συντήρηση, αρμολόγημα) του δαπέδου το οποίο αποτελείται από πλάκες φυσικής κοπής καλά στερεωμένες στο πατημένο χώμα. Η εργασία θα γίνει επί τόπου χωρίς τη μετακίνηση των πλακών από τη θέση τους. Η συντήρηση του δαπέδου από πλάκες φυσικής κονίας θα γίνει σύμφωνα με το άρθρο 6.1.2 του Α.Τ.
- Το διατηρούμενο μεγάλο βαρέλι θα μετακινηθεί προσωρινά για την αποκατάσταση του δαπέδου, θα συντηρηθεί και θα τοποθετηθεί στην αρχική του θέση.
- Προβλέπεται η καθαίρεση των μικρών τοιχίσκων που έχουν κτιστεί ανάμεσα στα ξύλινα υποστυλώματα σύμφωνα με το άρθρο 1.2.1 του Α.Τ.
- Συντήρηση, αποκατάσταση και πιθανή μερική ανακατασκευή των ξύλινων υποστυλωμάτων του χώρου. Θα καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διατήρηση των αυθεντικών τμημάτων και μόνο όταν διαπιστώνεται ότι η αποκατάσταση δεν είναι δυνατή θα αντικαθίσταται τμήμα ή το σύνολο του στοιχείου. Στις περιπτώσεις συντήρησης θα εφαρμόζονται τα άρθρα 9.3.1, 9.3.2 και 9.2.1 του Α.Τ., σε περίπτωση αντικατάστασης του στοιχείου θα εφαρμόζεται το άρθρο 4.1.3 προσαυξημένο κατά 50% λόγω διαφοράς κόστους μεταξύ δρυός και πεύκης ή ελάτης.
- Ο αργαλιός που βρίσκεται στο χώρο προβλέπεται να μετακινηθεί σε άλλο καταλληλότερο χώρο, ίσως στο πατάρι του κλειστού χώρου του ισόγειου (I_3) ή στον ημιυπαίθριο χώρο του ορόφου μαζί με κάποια ανταλλακτικά ξύλινα στοιχεία τα οποία βρίσκονται μέσα στο χώρο της στέγης.
- Το επίχρισμα της λιθοδομής θα χρειαστεί τοπικές εργασίες συντήρησης, χρωματισμού. Στον κλειστό ισόγειο χώρο (I_3) προβλέπονται οι εξής εργασίες:
- Δημιουργία χώρων υγιεινής τόσο για τους επισκέπτες όσο και για το προσωπικό φύλαξης και λειτουργίας του κτιρίου. Οι νέες αυτές κατασκευές θα πραγματοποιηθούν σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και με σύγχρονα υλικά: Μεταλλικός σκελετός και επενδύσεις γυψοσανίδων, ξυλοσανίδων και πλακιδίων. Οι ελαφρές κατασκευές των διαχωριστικών πετασμάτων θα πραγματοποιηθούν σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με τα άρθρα 2.1.3 και 2.1.4 του Α.Τ.
- Συντήρηση και αποκατάσταση των πλακών του δαπέδου όπως έχει ήδη περιγραφεί για τις αντίστοιχες πλάκες του ημιυπαίθριου χώρου σύμφωνα με το άρθρο 6.1.2 του Α.Τ.
- Το δυτικό τμήμα της λιθοδομής έχει αποδιοργανωθεί και χρειάζεται να καθαριστεί και να ανακατασκευαστεί. Η καθαίρεση θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το άρθρο 1.2.1 του Α.Τ. και η ανακατασκευή σύμφωνα με το άρθρο 2.1.1 του Α.Τ.
- Το ανατολικό τμήμα της λιθοδομής έχει ανακατασκευαστεί μετά την απόσπαση τμήματος του σπιτιού από τη διπλανή ιδιοκτησία. Σήμερα είναι σε κακή κατάσταση και χρειάζεται ενίσχυση. Προβλέπεται η κατασκευή μανδύα από οπλισμένο σκυρόδεμα. Η νέα αυτή κατασκευή θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τη στατική μελέτη.
- Σε τμήμα της βόρειας λιθοδομής προβλέπεται επίσης η κατασκευή μανδύα από οπλισμένο σκυρόδεμα (Βλέπε στάδια στατικής μελέτης)
- Τα υπόλοιπα τμήματα της λιθοδομής θα συντηρηθούν και θα αποκατασταθούν (αρμολογήματα, τοπικές ανακτήσεις κ.λπ.) σύμφωνα με το άρθρο 6.1.1 του Α.Τ.
- Το ξύλινο πατάρι στο ανατολικό τμήμα του χώρου θα συντηρηθεί και θα αποκατασταθούν τα κατεστραμμένα ξύλινα μέρη του.

- Η ξύλινη πόρτα του χώρου αυτού θα αποκατασταθεί. Θα χρησιμοποιηθούν τα αυθεντικά τμήματα των σανίδων και όπου χρειαστεί θα συμπληρωθούν. Οι χειροποίητοι μεντεσέδες θα διορθωθούν ή θα ανακατασκευαστούν χειροποίητοι σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Ως κλειδαριά θα χρησιμοποιηθεί η παραδοσιακή κλειδαριά με το μάνταλο
- Τα παράθυρα θα ανακατασκευαστούν σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με το άρθρο 4.2.3 του Α.Τ.

Στο χώρο διημέρευσης (I_2) προβλέπονται οι εξής εργασίες:

- Στερέωση και αντιστήριξη των λιθοδομών του μικρού υπόγειου χώρου όπου τοποθετούσαν τα καπνά για να αποκτήσουν την επιθυμητή υγρασία. Οι εργασίες στερέωσης θα πραγματοποιηθούν σύμφωνα με τη στατική μελέτη και οι εργασίες αποκατάστασης των λιθοδομών σύμφωνα με το άρθρο 6.1.1 του Α.Τ.
- Ανακατασκευή του βόρειου τοίχου από τοιχείο οπλισμένου σκυροδέματος ο οποίος είχε καταστραφεί από την αποκοπή τμήματος του σπιτιού από τη διπλανή ιδιοκτησία σύμφωνα με τη στατική μελέτη
- Ανακατασκευή του ανατολικού τοίχου από λιθοδομή σύμφωνα με το άρθρο 2.1.1 του Α.Τ.
- Καθαίρεση των πληρώσεων της ξυλόπηκτης τοιχοποιίας (νότιο και δυτικό τμήμα) έλεγχος της κατάστασης των ξύλινων στοιχείων του σκελετού και ανακατασκευή με επανάχρηση υλικών (κυρίως οπτόπλινθων, λίθων) σύμφωνα με το άρθρο 1.2.7 του Α.Τ.
- Συντήρηση και ανακατασκευή των κατεστραμμένων τμημάτων του τζακιού
- Ανακατασκευή των ανασυρόμενων κουφωμάτων σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και το άρθρο 4.2.2 του Α.Τ.
- Συντήρηση και επιδιόρθωση της πόρτας εισόδου στο χώρο, τοποθέτηση παραδοσιακής κλειδαριάς με μάνταλο, συντήρηση και πιθανή ανακατασκευή των χειροποίητων μεντεσέδων σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Ανακατασκευή της οροφής με ξύλινες σανίδες σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με τα άρθρα 4.1.1 και 4.1.10 του Α.Τ.
- Ανακατασκευή των πατόξυλων του ξύλινου πατώματος και των σανίδων του δαπέδου. Η ανακατασκευή των πατοξύλων θα γίνει σύμφωνα με το άρθρο 4.1.2 του Α.Τ. και οι σανίδες του δαπέδου σύμφωνα με το άρθρο 4.1.8 του Α.Τ. Στο δάπεδο θα προβλεφθεί καταπακτή και σκάλα κατακόρυφης καθόδου στον υπόγειο χώρο
- Ο χώρος θα θερμαίνεται με ηλεκτρικούς θερμοπομπούς οι οποίοι θα τοποθετηθούν κάτω από τα παράθυρα σύμφωνα με την Η/Μ μελέτη.
- Οι πλάκες στο τμήμα του δαπέδου θα διατηρηθούν στη θέση τους και θα συντηρηθούν σύμφωνα με το άρθρο 6.1.2 του Α.Τ.
- Τα επιχρίσματα επί των τοιχοποιιών θα κατασκευαστούν με ασβεστοκονιάματα κατάλληλης σύνθεσης σύμφωνα με το άρθρο 6.2.1 του Α.Τ.

Γενικές παρατηρήσεις για τους ισόγειους χώρους (I_1 , I_2 , I_3):

- Τα πατόξυλα των οροφών του ισόγειου θα είναι εμφανή εκτός του χώρου διημέρευσης (I_2)
- Θα αντικατασταθούν όλα τα πατόξυλα της οροφής του ισόγειου τόσο στον ημιυπαίθριο χώρο όσο και στους κλειστούς χώρους (I_3 , I_2), από δοκούς ξυλείας καστανιάς πελεκητής ή πριστής διατομής σύμφωνα με τη στατική μελέτη
- Όλα τα πατόξυλα θα εμποτιστούν με ειδικά διαλύματα μυκητοκτόνα, εντομοκτόνα και επιβράδυνσης καύσης για τουλάχιστον 60' της ώρας σύμφωνα με τα άρθρα 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.
- Οι απαραίτητες ηλεκτρικές εγκαταστάσεις θα είναι εμφανής. Διακόπτες, πρίζες, πίνακες και άλλα στοιχεία της εγκατάστασης (φωτιστικά κ.λπ.) θα επιλεγούν με

ιδιαίτερη φροντίδα ώστε να εντάσσονται στο ιστορικό περιβάλλον (βλέπε αναλυτικά προτεινόμενα στην Η/Μ μελέτη)

Σκάλα ανόδου προς τον όροφο

Η σκάλα ανόδου προς τον όροφο αποτελείται από δυο τμήματα: από το πέτρινο τμήμα και από το ξύλινο. Για την αποκατάστασή τους προβλέπονται οι εξής εργασίες:

Πέτρινο τμήμα

Προβλέπεται η συντήρηση, καθαρισμός και πιθανή στερέωση στη θέση τους των λίθινων τμημάτων σύμφωνα με το άρθρο 6.1.2 του Α.Τ.

Ξύλινο τμήμα

Αποτελείται από δύο βαθμιδοφόρους σε δεύτερη χρήση και από σανίδες οι οποίες διαμορφώνουν τα πατήματα και τα ρίχτια. Προτείνεται η καθαίρεση των τμημάτων αυτών σύμφωνα με το άρθρο 1.2.6 του Α.Τ. και η ανακατασκευή τους με νέα σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με το άρθρο 4.4.1 του Α.Τ.

Η νέα σκάλα θα αποτελείται από δύο βαθμιδοφόρους οι οποίες θα εδράζονται αφ' ενός στο κτιστό τμήμα αφ' ετέρου στους ξύλινους προβόλους του πατώματος του ορόφου. Στις βαθμιδοφόρους θα στερεωθούν πατήματα και ρίχτια από ξύλινες σανίδες σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης. Η κουπαστή της σκάλας θα κατασκευαστεί επίσης ξύλινη σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης.

Ο όροφος του κτιρίου

Ο όροφος του κτιρίου έχει υποστεί πολλές προσθήκες και τροποποιήσεις οι οποίες έχουν αλλοιώσει την αρχική του τυπολογία και τα ιδιαίτερα μορφολογικά του χαρακτηριστικά. Από την τυπολογική ανάλυση παρόμοιων κτιρίων στην Προσοτάνη γνωρίζουμε γενικά τη διάταξη της αρχικής του κατασκευής.

Από την αρχική του αυτή φάση δε διατηρούνται όλα τα αυθεντικά τμήματα. Έτσι προτείνεται η διατήρηση των αυθεντικών αρχικών του τμημάτων, η αποκατάσταση ορισμένων στοιχείων του στην αρχική τους μορφή δεδομένου ότι υπάρχουν σαφή ίχνη τους η καθαίρεση νεότερων προσθηκών οι οποίες αλλοιώνουν τα βασικά χαρακτηριστικά των χώρων και τέλος η αποκατάσταση και η ανακατασκευή κατεστραμμένων τμημάτων με νεότερα παρόμοιας τεχνικής και υλικών.

Αναλυτικότερα οι εργασίες που προτείνονται κατά χώρους είναι οι εξής:

Στον ημιυπαίθριο χώρο του ορόφου (Ο₁, Ο₁' , Ο₁'')

Προβλέπονται τα εξής:

- Καθαίρεση των πετασμάτων μεταξύ των χώρων Ο₁ και Ο₁' , και μεταξύ των Ο₁' και Ο₁'' σύμφωνα με το άρθρο 1.2.7 του Α.Τ.
- Καθαίρεση των πετασμάτων μεταξύ των υποστυλωμάτων της νότιας πλευράς έτσι ώστε να παραμείνουν μόνο τα υποστυλώματα με τα κεφαλοκόλωνα τα οποία έχουν διακοσμητικές επεξεργασίες σύμφωνα με το άρθρο 1.2.7 του Α.Τ.
- Καθαίρεση της οροφής ξύλινων σανίδων στο τμήμα Ο₁'' σύμφωνα με το άρθρο 1.2.7 του Α.Τ.
- Συντήρηση, αποκατάσταση και ανακατασκευή των κατακόρυφων ξύλινων κιγκλιδωμάτων από τορνευτή ξυλεία. Τα επί μέρους τεμάχια θα αφαιρεθούν, θα ελεγχθούν, θα συντηρηθούν και στη συνέχεια θα τοποθετηθούν αφού εμποτιστούν με μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα διαλύματα καθώς και με διαλύματα επιβράδυνσης καύσης. Όσα τεμάχια κριθούν ακατάλληλα λόγω της προχωρημένης φθοράς ή λείπουν εντελώς θα ανακατασκευαστούν σύμφωνα με το σχέδιο των αυθεντικών. Η συντήρηση θα γίνει σύμφωνα με τα άρθρα 9.2.2, 9.3.1, 9.3.2, και 9.2.1 εφ' όσον πραγματοποιηθεί ανακατασκευή τμημάτων αυτή θα υπολογιστεί σύμφωνα με το άρθρο 4.4.3 του Α.Τ.
- Καθαίρεση και των σανίδων του δαπέδου σύμφωνα με το άρθρο 1.2.6 του Α.Τ.
- Αντικατάσταση και πύκνωση με νέα πατόξυλα σύμφωνα με τη στατική μελέτη

- Επίστρωση με νέες σανίδες πλάτους 20 εκ. και πάχους 2 τουλάχιστον εκ. με μονή πατούρα άνω – κάτω. Οι σανίδες πριν από την τοποθέτηση τους θα περαστούν με μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα διαλύματα καθώς και με επιβραδυντικό καύσης. Οι σανίδες θα βιδώνονται με ανοξειδωτες βίδες, 2 βίδες στο πλάτος της σανίδας ανά 50 περίπου εκ. Οι βίδες θα εισέχουν κάτω από την άνω επιφάνεια της σανίδας τουλάχιστον κατά 2 χιλ. Η τελική επιφάνεια θα τριφτεί και θα βερνικωθεί με βερνίκι hard – mat – vernice (CLU) σε τρεις στρώσεις. Οι εργασίες αυτές θα πραγματοποιηθούν σύμφωνα με τα άρθρα 4.1.8, 9.3.2, 9.3.1 και 9.2.3 του Α.Τ.
- Στον ημιυπαίθριο χώρο Ο₁ τα ζευκτά της στέγης θα είναι ορατά καθώς και οι επικαλύψεις της στέγης. Οι ηλεκτρικές εγκαταστάσεις θα περαστούν από το άνω τμήμα των δοκών και στη συνέχεια θα τοποθετηθούν τα κατάλληλα φωτιστικά σώματα σύμφωνα με τη μελέτη Η/Μ εγκαταστάσεων.
- Το πέτασμα μεταξύ του χώρου Ο₁ και των βόρειων δωματίων θα σχολιαστεί αναλυτικά στους επί μέρους χώρους
- Η δυτική λιθοδομή θα ενισχυθεί από μανδύα οπλισμένου σκυροδέματος σύμφωνα με τη στατική μελέτη.
- Από το χώρο Ο₁ προς το χώρο Ο₇ θα κατασκευαστεί ξύλινη σκάλα η οποία θα εξασφαλίζει την άνετη άνοδο στο υπερυψωμένο τμήμα του χώρου Ο₇, σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με το άρθρο 4.4.1 του Α.Τ.

Ο υπερυψωμένος ημιυπαίθριος χώρος Ο₇

Στο χώρο αυτό προβλέπονται τα εξής:

- Καθαίρεση των συμπληρωματικών κατασκευών μεταξύ των υποστυλωμάτων που φέρουν τη στέγη σύμφωνα με το άρθρο 1.2.7 του Α.Τ.
- Καθαίρεση των επιχρισμάτων της δυτικής λιθοδομής και προσεκτικό αρμολόγημα σύμφωνα με τα άρθρα 1.2.4 και 6.1.1 του Α.Τ. Τοποθέτηση επίπεδων πλακών στη στέψη της τοιχοποιίας
- Συντήρηση, αποκατάσταση και πιθανή ανακατασκευή των ξύλινων κιγκλιδωμάτων όπως αναλυτικά έχουν περιγραφεί για το χώρο Ο₁
- Καθαίρεση των σανίδων του δαπέδου, αντικατάσταση των πατοξύλων με νέα σύμφωνα με τη στατική μελέτη, τοποθέτηση νέων σανίδων σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφηκε για το χώρο Ο₁
- Δημιουργία καταπακτής για τη δυνατότητα επίσκεψης του υποκείμενου χώρου αποθήκευσης σιτηρών
- Η στέγη (ζευκτά, τειγίδες και επικεράμωση) θα είναι ορατά από το χώρο Ο₇. Ισχύουν και εδώ όσα έχουν αναφερθεί για το χώρο Ο₁, για τις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις.

Οι χώροι Ο₁ και Ο₇ προφανώς δε θα θερμαίνονται.

Ο χώρος διημέρευσης Ο₂

Ο χώρος αυτός ήταν ιδιαίτερα επιμελημένος και αντιστοιχούσε με τον καλό οντά των Μακεδονίτικων αρχοντικών. Ωστόσο με την αποκοπή ενός δωματίου από τη διπλανή ιδιοκτησία ο χώρος αυτός έχασε ένα σημαντικό τμήμα της φυσιογνωμίας του, τη μουσάντρα που πιθανότατα να υπήρχε στη βόρεια πλευρά του. Ίχνη, ή τμήμα της διατηρείται με τη μορφή μικρού ραφιού πάνω από το άνοιγμα της πόρτας. Η αποκατάσταση της αρχικής του μορφής έστω και με τη δημιουργία σκηνικής παρουσίας της αρχικής μουσάντρας κρίνεται ότι θα συμβάλει στην ανάδειξη της αρχικής του σημασίας και μορφής.

Για το χώρο αυτό προβλέπονται οι εξής εργασίες:

- Αποκατάσταση της στατικής επάρκειας του βόρειου εξωτερικού ορίου με ανακατασκευή νέου φέροντος στοιχείου σύμφωνα με τη στατική μελέτη

- Καθαίρεση των στοιχείων πλήρωσης (τσατμά – μπαγδατί) του ανατολικού και νότιου τοίχου, αποκάλυψη του φέροντος ξύλινου σκελετού σύμφωνα με το άρθρο 1.2.7 του Α.Τ. Ο δυτικός τοίχος θα διατηρηθεί και ως προς τα στοιχεία πλήρωσης ως μάρτυρας προηγούμενων κατασκευαστικών μεθόδων και υλικών (ο τοίχος είναι κατασκευασμένος με το σύστημα του τσατμά – πλοκαριά με εξαιρετικά πηλοκονιάματα και ασβεστοκονιάματα)
- Τα ξύλινα στοιχεία του φέροντος σκελετού θα ελεγχθούν, θα αντικατασταθούν τα φθαρμένα και θα συντηρηθούν τα ευρισκόμενα σε ανακτήσιμη κατάσταση. Όλες οι ξύλινες διατομές θα εμποτιστούν με τα αναφερθέντα κατάλληλα διαλύματα σύμφωνα με τα άρθρα 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.
Στη συνέχεια θα ανακατασκευαστούν τα στοιχεία πλήρωσης με διάτρητους οπτόπλινθους διαστάσεων 6x9x19 εκ. με συνδετικό κονίαμα ασβεστοκονίαμα με προσθήκη θηραϊκής γης αντί για τσιμέντο. Οι κάσες των νέων ανασυρόμενων ανοιγμάτων θα έχουν τοποθετηθεί πριν την πλήρωση. Οι επιφάνειες των τοίχων θα επιχριστούν εσωτερικά με ασβεστοκονίαμα σε δύο στρώσεις και εξωτερικά με ασβεστοκονίαμα με την προσθήκη μαρμαροκονίας για περισσότερη αντοχή, επίσης σε δύο στρώσεις. Για τις εσωτερικές επιφάνειες ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη σύνδεση του τοίχου με την οροφή, σύνδεση η οποία θα είναι καμπύλη. Η καμπυλότητα αυτή θα επιτευχθεί με την κατασκευή πηχίσκων επί καμπύλων οδηγών σύμφωνα με τα σχέδια λεπτομερειών της μελέτης. Για την αποζημίωση της εργασίας πλήρωσης των ξυλόπηκτων θα ληφθεί υπ' όψη το άρθρο 2.1.2 του Α.Τ.
- Ανακατασκευή του τζακιού στο κέντρο του ανατολικού τοίχου μεταξύ των δύο παραθύρων σύμφωνα με το άρθρο 6.4.1 του Α.Τ.
- Καθαίρεση και ανακατασκευή των σανίδων του δαπέδου σύμφωνα με όσα έχουν αναφερθεί στο χώρο Ο₁
- Συντήρηση, αποκατάσταση της οροφής του χώρου. Η συντήρηση της οροφής θα γίνει επί τόπου χωρίς την αποσυναρμολόγησή της. Οι επιφάνειες των ξύλων θα τριφτούν προσεκτικά και στη συνέχεια θα περαστούν με βερνίκι σε τρεις στρώσεις τύπου hard – mat – vernice (CLU) σύμφωνα με τα άρθρα 9.2.2, 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.
- Στη βόρεια πλευρά θα κατασκευαστεί πάνω σε ξύλινο σκελετό απομίμηση φύλλων μουσάντρας σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης. Τα φύλλα θα αποτελούνται από σανίδες κωνοφόρων πάχους 1 – 1,5 εκ. τα οποία στη συνέχεια θα περαστούν με βερνίκια σε τρεις στρώσεις παρόμοια με αυτά της οροφής σύμφωνα με το άρθρο 4.2.7 του Α.Τ.
- Το υφιστάμενο ράφι με τα πορτάκια του θα συντηρηθεί με ανάλογο τρόπο που αναφέρθηκε για τα ξύλα της οροφής και θα περαστούν οι επιφάνειες των ξύλων με παρόμοια βερνίκια σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Η πόρτα του δωματίου διατηρείται σε καλή κατάσταση καθώς και τα σιδηρικά ανάρτησης της (μεντεσέδες χειροποίητοι) και η κλειδαριά της. Προτείνεται η προσεκτική συντήρηση όλων των διατηρούμενων στοιχείων και ο τελικός βερνικοχρωματισμός με παρόμοια με τα προαναφερθέντα βερνίκια σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Ο χώρος Ο2 προβλέπεται ότι θα θερμαίνεται. Η θέρμανση του θα εξασφαλιστεί με ηλεκτρικούς θερμοπομπούς οι οποίοι θα τοποθετηθούν κάτω από τα παράθυρα (τα νότια) σύμφωνα με την Η/Μ μελέτη.
- Ο φωτισμός του χώρου θα γίνεται με επιτοίχια φωτιστικά

Ο δυτικός χώρος Ο₆

Ο χώρος αυτός διατηρεί πολλά από τα αυθεντικά στοιχεία του κτιρίου στην αρχική του μορφή. Ωστόσο η μερική κατάρρευση του δυτικού τοίχου καθώς και οι τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο νότιο τοίχο (κλείσιμο παραθύρων) έχουν

αλλοιώσει τον αρχικό του χαρακτήρα. Προτείνεται η αποκατάσταση και η τοπική ανακατασκευή ορισμένων τμημάτων του προκειμένου να αναδειχτεί ο αρχικός του χαρακτήρας.

Αναλυτικότερα οι εργασίες που προτείνονται είναι οι εξής:

- Ανακατασκευή της δυτικής λιθοδομής. Για την πραγματοποίηση της εργασίας αυτής θα πρέπει κατ' αρχάς να υποστηριχθεί με σιδηρούς πύργους (μεταλλικά ικριώματα) όλη η ξύλινη κατασκευή του κτιρίου και στη συνέχεια να καθαιρεθεί το αποδιοργανωμένο τμήμα της λιθοδομής. Η ανακατασκευή της λιθοδομής θα πραγματοποιηθεί με παραδοσιακές τεχνικές και υλικά προσέχοντας τη συνέχεια των ξύλινων ενισχύσεων μεταξύ των διατηρούμενων τμημάτων της περιμετρικής λιθοδομής και της νεοαναγειρόμενης. Στον όροφο, στο πάχος της λιθοδομής θα ενταχθεί και η καμινάδα του τζακιού. Τα ανοίγματα των παραθύρων στη λιθοδομή θα έχουν υπέρθυρα αποτελούμενα από ξύλινες δοκούς καστανιάς και οι διαστάσεις τους θα είναι σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης. Η ανακατασκευή της λιθοδομής θα γίνει σύμφωνα με τα άρθρα 2.1.1 και 4.1.4 του Α.Τ.
- Αποκατάσταση – ανακατασκευή του νότιου τοίχου του χώρου Ο₆. Στο νότιο τοίχο του χώρου υπήρχαν αρχικά 3 ανοίγματα, 2 παράθυρα και μια πόρτα σύμφωνα με την τυπολογική διάταξη των κτιρίων στην Προσοτάνη κατά το 19^ο αιώνα. Από τα ανοίγματα αυτά διατηρείται μόνο η πόρτα σε καλή κατάσταση. Τα δύο παράθυρα έχουν φραγεί με ξυλόπηκτη κατασκευή μπαγδατί. Από τις διερευνητικές τομές προέκυψε ότι οι παλιές κάσες διασώζονται σε κακή κατάσταση. Προτείνεται η ανακατασκευή του τοίχου με διατήρηση ορισμένων αυθεντικών τμημάτων του όπως ο ξύλινος σκελετός και ορισμένες διακοσμητικές κορνίζες προς τη μεριά του ημιυπαίθριου χώρου Ο₁. Η ανακατασκευή θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφηκε για τον ανατολικό και νότιο τοίχο του χώρου Ο₂. Οι εργασίες αυτές θα γίνουν σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και σύμφωνα με τα άρθρα 1.2.7, 4.1.3 του Α.Τ.
- Ανακατασκευή των ανασυρόμενων παράθυρων του νότιου τοίχου. Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών ανακατασκευής του τοίχου και την ενσωμάτωση των κασών των παραθύρων θα κατασκευαστούν τα δύο ανασυρόμενα παράθυρα με απλούς υαλοπίνακες σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης και το άρθρο 4.2.2 του Α.Τ.
- Καθαίρεση και ανακατασκευή των σανίδων του δαπέδου. Οι εργασίες θα πραγματοποιηθούν σύμφωνα με την περιγραφή που έγινε για τις σανίδες του χώρου Ο₁.
- Συντήρηση, αποκατάσταση και μερική ανακατασκευή των σανίδων της οροφής. Οι σανίδες γενικά βρίσκονται σε μέτρια κατάσταση και αρκετές σανίδες όπως και σημαντική ποσότητα από διακοσμητικά πηχάκια (αρμοκαλύπτρες) είναι επαναχρησιμοποιήσιμα προτείνεται η καθαίρεση των κατεστραμμένων και η συντήρηση των διατηρούμενων. Τα κατεστραμμένα τμήματα θα ανακατασκευαστούν (σανίδες και πηχάκια) με ίδια ξυλεία και ίδιες διατομές. Η τελική επιφάνεια θα περαστεί με διαλύματα μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα και θα βερνικοχρωματιστεί με βερνίκια hard – mat – vernice (CLU) σε τρεις στρώσεις. Οι εργασίες θα γίνουν σύμφωνα με τα άρθρα 9.2.2, 9.3.1, 9.3.2, και 9.2.1 του Α.Τ.
- Συντήρηση και αποκατάσταση της πόρτας του χώρου Ο₆ σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Συντήρηση και αποκατάσταση των ερμαρίων. Το ερμάριο του χώρου Ο₂. Οι εργασίες θα πραγματοποιηθούν σύμφωνα με την περιγραφή που έγινε για την πόρτα του χώρου Ο₂ και σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Συντήρηση και ανακατασκευή επιχρισμάτων. Στο νότιο και δυτικό τοίχο θα κατασκευαστούν νέα επιχρίσματα με ασβεστοκονίαμα σε τρεις στρώσεις. Στο

βόρειο και ανατολικό τοίχο τα επιχρίσματα είναι σε καλή κατάσταση τόσο η πρώτη στρώση πηλοκονιάματος όσο και η δεύτερη. Χρειάζεται συντήρηση μόνο η τελευταία, τρίτη στρώση λεπτού ασβεστοκονιάματος. Η εργασία αυτή αν και περιλαμβάνει μόνο μια στρώση, λόγω της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει θα αποζημιωθεί σύμφωνα με το άρθρο 6.2.1 του Α.Τ.

- Ο χώρος O₆ θα θερμαίνεται με ηλεκτρικούς θερμοπομπούς οι οποίοι θα τοποθετηθούν κάτω από τα παράθυρα της δυτικής όψης σύμφωνα με την Η/Μ μελέτη
- Προβλέπεται επίσης η ανακατασκευή του τζακιού στη θέση που ήταν αρχικά σύμφωνα με το άρθρο 6.4.1 του Α.Τ.
- Ο χώρος θα φωτίζεται με επιτοίχια φωτιστικά. Οι εγκαταστάσεις θα διέλθουν μέσα από τα νέα επιχρίσματα σύμφωνα με την Η/Μ μελέτη

Ο βοηθητικός χώρος (μουσάντρα) O₅

Στο χώρο αυτό προβλέπονται οι εξής εργασίες:

- Συντήρηση και αποκατάσταση της πόρτας σύμφωνα με το άρθρο 4.2.1 του Α.Τ.
- Συντήρηση των επιχρισμάτων και ανακατασκευή του επιχρίσματος του βόρειου τοίχου σύμφωνα με το άρθρο 6.2.1 του Α.Τ.
- Καθαίρεση και αντικατάσταση των σανίδων του δαπέδου όπως περιγράφηκε για το χώρο O₁
- Συντήρηση και βερνικοχρωματισμός της οροφής σύμφωνα με τα άρθρα 9.2.2, 9.3.1, 9.3.2 και 9.2.1 του Α.Τ.

Ο χώρος O₄

Στο χώρο αυτό προβλέπονται οι εξής εργασίες:

- Αποκατάσταση των επιχρισμάτων.
Το επίχρισμα του βόρειου τοίχου έχει ανακατασκευαστεί λόγω της διεύδυσης υγρασίας. Προτείνεται η καθαίρεση του, το προσεκτικό αρμολόγημα και στη συνέχεια κατασκευή επιχρίσματος ασβεστοκονιάματος σε τρεις στρώσεις. Τα επιχρίσματα των υπόλοιπων τοίχων χρειάζονται τοπικές επεμβάσεις συντήρησης σύμφωνα με το άρθρο 6.2.1 του Α.Τ.
- Ανακατασκευή του τζακιού που υπήρχε αρχικά σύμφωνα με τα σχέδια της μελέτης σύμφωνα με το άρθρο 6.4.1 του Α.Τ.
- Καθαίρεση των υφιστάμενων κουφωμάτων και ανακατασκευή τους σύμφωνα με τα αρχικά, τα οποία απεικονίζονται στα σχέδια της μελέτης σύμφωνα με τα άρθρα 1.2.5 και 4.2.2 του Α.Τ.

Ο χώρος O₃

Ο χώρος O₃ παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα τα οποία κυρίως οφείλονται στην αποκοπή του διπλανού προϋφιστάμενου ανατολικού δωματίου από τη διπλανή ιδιοκτησία.

Στο χώρο αυτό προτείνονται οι εξής εργασίες:

- Ενίσχυση του ανατολικού τοίχου ο οποίος έχει αποδιοργανωθεί από τις επάλληλες επισκευές σύμφωνα με τη στατική μελέτη.
- Καθαίρεση των επιχρισμάτων του βόρειου τοίχου και αρμολόγημα της λιθοδομής σύμφωνα με τα άρθρα 1.2.4 και 6.1.1 του Α.Τ.
- Τοπικές επισκευές συντήρησης του επιχρίσματος του δυτικού τοίχου και του νότιου. Οι εργασίες στις περιοχές αυτές εφ' όσον καθαιρεθούν όλα τα επιχρίσματα θα γίνουν σύμφωνα με τα άρθρα 1.2.4 και 6.2.1 που εφ' όσον επισκευαστούν τοπικά θα πραγματοποιηθούν και θα αποζημιωθούν σύμφωνα με το άρθρο 6.2.1 του Α.Τ.

- Καθαίρεση των υφιστάμενων κουφωμάτων και ανακατασκευή τους σύμφωνα με τα αρχικά, τα οποία απεικονίζονται στα σχέδια της μελέτης σύμφωνα με τα άρθρα 1.2.5 και 4.2.2 του Α.Τ.
- Καθαίρεση των σανίδων του δαπέδου σύμφωνα με το άρθρο 1.2.6 του Α.Τ.
- Αποκατάσταση, αντικατάσταση και πύκνωση με νέα πατόξυλα σύμφωνα με τη στατική μελέτη και σύμφωνα με το άρθρο 4.1.2 του Α.Τ.
- Επίστρωση με νέες σανίδες πλάτους 20 εκ. και πάχους 2 τουλάχιστον εκ. με μονή πατούρα άνω – κάτω. Οι σανίδες πριν από την τοποθέτησή τους θα περαστούν με μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα διαλύματα καθώς και με επιβραδυντικό καύσης. Οι σανίδες θα βιδώνονται με ανοξειδωτες βίδες, 2 βίδες στο πλάτος της σανίδας ανά 50 περίπου εκ. Οι βίδες θα εισέχουν κάτω από την άνω επιφάνεια της σανίδας τουλάχιστον κατά 2 χιλ. Η τελική επιφάνεια θα τριφτεί και θα βερνικωθεί με βερνίκι hard – mat – vernice (CLU) σε τρεις στρώσεις σύμφωνα με τα άρθρα 4.1.8, 4.1.9, 9.3.1, 9.3.2 και 9.2.3 του Α.Τ.
- Αποκατάσταση της οροφής

Οι σανίδες της οροφής στην πλειοψηφία τους είναι σε καλή κατάσταση. Ορισμένες έχουν καταστραφεί από υγρασία. Προτείνεται η αφαίρεση του ελαιοχρώματος μέχρι να εμφανιστεί η επιφάνεια του ξύλου. Στη συνέχεια αφαιρούνται τα κατεστραμμένα τμήματα (σανίδες και αρμοκαλύπτες). Αντικαθίσταται από νέα και οι τελικές επιφάνειες εμποτίζονται με διαλύματα μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα. Τέλος βερνικοχρωματίζονται με βερνίκια στο χρώμα του ξύλου σύμφωνα με τα άρθρα 9.2.2, 9.3.1, 9.3.2 και 9.2.1 του Α.Τ.

Αποκατάσταση της στέγης

Τα βασικά στοιχεία της στέγης είναι σε ανακτήσιμη κατάσταση και έτσι προτείνεται η αποκατάστασή τους να πραγματοποιηθεί επί τόπου χωρίς αποσυναρμολόγηση.

Αναλυτικότερα προτείνονται οι εξής εργασίες:

- Καθαίρεση επικεράμωσης με προσοχή ώστε τα κεραμίδια μετά τη συγκέντρωσή τους σε κατάλληλο σημείο να καθαριστούν προκειμένου να επαναχρησιμοποιηθούν σύμφωνα με το άρθρο 1.2.3 του Α.Τ.
- Καθαίρεση των υπολειμμάτων καλαμωτής και απομάκρυνσή τους
- Καθαίρεση με προσοχή των επιτεγίδων (στρογγυλής και τετραγωνικής διατομής) προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών (πρόκειται για τα ξύλα πάνω στα οποία εδράζονται τα κεραμίδια στρωτήρες)
- Έλεγχος των τεγίδων. Όσες είναι σε καλή κατάσταση μένουν επί τόπου. Όσες είναι κατεστραμμένες αντικαθίστανται από άλλες παρόμοιας διατομής
- Έλεγχος των δοκών, των αντηρίδων και των στεγόξυλων (γρινιές). Ο έλεγχος αυτός θα γίνει μετά τον καθαρισμό της στέγης. Προτείνονται ενισχύσεις ορισμένων δοκών σύμφωνα με τη στατική μελέτη καθώς και ενίσχυση των κόμβων με ανοξειδωτα ελάσματα τα οποία θα βιδωθούν ή θα καρφωθούν στα ξύλινα μέρη σύμφωνα με τη στατική μελέτη.
- Εμποτισμός των ξύλινων επιφανειών με μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα διαλύματα καθώς και επιβραδυντικά καύσης σύμφωνα με τα άρθρα 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.
- Τοποθέτηση των συντηρημένων επιτεγίδων ανά 20 – 25 εκ. έτσι ώστε να προσαρμόζονται οι στρωτήρες των χειροποίητων κεραμιδιών. Στα σημεία της στέγης τα οποία δεν είναι εμφανή από κάτω προτείνεται η τοποθέτηση μονοδιαπερατής μεμβράνης και στη συνέχεια οι στρωτήρες των κεραμιδιών. Πάνω στους στρωτήρες θα τοποθετηθούν οι καλύπτες όπως ακριβώς ήταν κατασκευασμένες οι στέγες του οικισμού. Είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν νέοι στρωτήρες ώστε να επαρκέσουν τα παλαιά κεραμίδια να χρησιμοποιηθούν ως καλύπτες. Στα σημεία της στέγης όπου η επικεράμωση είναι εμφανής από

κάτω προτείνεται η παραδοσιακή μέθοδος επικεράμωσης η οποία παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον σύμφωνα με τα άρθρα 9.3.1 και 9.3.2 του Α.Τ.

Χρωματική οργάνωση

Τα παραδοσιακά κτίρια του οικισμού της εποχής του 19^{ου} αιώνα χαρακτηριζόταν από τα φυσικά χρώματα των υλικών κατασκευής τους. Έτσι προτείνεται η χρωματική οργάνωση να ακολουθήσει την ίδια αρχή. Κατά συνέπεια οι λιθοδομές στις εξωτερικές επιφάνειες θα παραμείνουν ανεπίχριστες. Το σωστό αρμολόγημα με κονίαμα ασβέστη, άμμου, θηραϊκής γης και κεραμάλευρου σε κατάλληλες αναλογίες θα προστατεύει τη λιθοδομή από τη διείσδυση υγρασίας σύμφωνα με το άρθρο 6.1.1 του Α.Τ. Στη στέψη των λιθοδομών η άνω επιφάνεια θα προστατεύεται από διάζωμα κονιάματος πάχους 10 – 15 εκ. με διπλή κύρτωση ώστε να απομακρύνει τα όμβρια σύμφωνα με το άρθρο 6.3.1 του Α.Τ. Το διάζωμα αυτό με ελαφρύ οπλισμό θα κατασκευαστεί με παρόμοιας σύνθεσης υλικών με αυτό του αρμολογήματος ενισχυμένο με θηραϊκή γη. Τα ξύλινα μέρη θα βερνικοχρωματιστούν με κατάλληλα βερνίκια εμποτισμού ματ στο φυσικό τους χρώμα σύμφωνα με το άρθρο 9.2.1 του Α.Τ.

Οι τελικές επιφάνειες των επιχρισμάτων (η τελευταία στρώση) θα κατασκευαστεί με ειδικό μείγμα επιχρίσματος το οποίο περιέχει την επιθυμητή απόχρωση στη μάζα του σύμφωνα με τις ειδικές προδιαγραφές της μελέτης εφαρμογής σύμφωνα με το άρθρο 6.2.2 του Α.Τ.

Συντάχθηκε

Ελέγχθηκε & Θεωρήθηκε

ΜΕΛΕΤΗ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΤΣΟΛΑΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΕ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΟΣΟΤΑΝΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ:	ΔΗΜΟΣ ΠΡΟΣΟΤΣΑΝΗΣ:
ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ	Αρχιτεκτονική μελέτη: Μ. Δούση, Ζ. Μπαλιτζοπούλου Ειδικός σύμβουλος: Μ. Νομικός Στατική μελέτη: Ν. Τζιμόπουλος Ηλεκτρομηχανολογική μελέτη: Α. Δονούλης

III. ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Εισαγωγή

Ο Δήμος Προσοτσάνης αλλά και οι τέσσερις δραστήριοι πολιτιστικοί σύλλογοι της πόλης έχουν συγκεντρώσει ένα αξιόλογο υλικό προς έκθεση στο Μουσείο, το οποίο μέχρι σήμερα δεν έχει καταγραφεί και αξιολογηθεί ώστε να είναι δυνατόν να εκτεθεί αυτούσιο. Παράλληλα με την αποκατάσταση του ιστορικού κτιρίου θα διεξαχθεί η οργάνωση και ταξινόμηση του υπάρχοντος υλικού καθώς και συλλογή σημαντικών στοιχείων και από άλλες πηγές της ευρύτερης περιοχής.

Λειτουργικό διάγραμμα

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πρόταση οργάνωσης μουσειολογικών ενοτήτων

Εισαγωγή

Ο Δήμος Προσοτσάνης αποτελεί το κέντρο μιας ευρύτερης περιοχής αγροτικών οικισμών. Η αγροτική οικονομία με τις αντίστοιχες οικιακές ασχολίες διαμόρφωσε την οργάνωση των σπιτιών, την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα ήθη και τα έθιμα τους καθώς και τις λαογραφικές παραδόσεις τους.

Για την περιοχή της Προσοτσάνης θα μπορούσαμε να πούμε δε ότι ο προσανατολισμός της γεωργικής παραγωγής στην καλλιέργεια και επεξεργασία του καπνού δημιούργησε αξιοπρόσεκτες ιδιαιτερότητες στην οργάνωση και εξέλιξη των κατοικιών. Στην περιοχή εκτός από τα καπνά καλλιεργούσαν και δημητριακά, σταφύλια και άλλα προϊόντα απαραίτητα για τη διαβίωση.

Ο τρόπος ζωής αυτών των κοινωνιών και οι καθημερινές τους ασχολίες είναι δύσκολο να γίνουν σήμερα αντιληπτές δεδομένου ότι ο σύγχρονος τρόπος ζωής είναι ριζικά διαφορετικός από την εποχή εκείνη.

Ωστόσο είναι απαραίτητο για ένα σύγχρονο πολίτη να μπορεί να προσεγγίσει τον παλιό τρόπο ζωής εκείνων των κοινωνιών. Ο μόνος τρόπος για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο είναι η μουσειακή αναπαράσταση του μικρο περιβάλλοντος εκείνης της εποχής με όσο το δυνατόν αυθεντικά διατηρούμενα στοιχεία.

Καθημερινές ασχολίες όπως το μαγείρεμα, το πλύσιμο των ρούχων, η άντληση νερού, η παραγωγή και η αποθήκευση αγροτικών προϊόντων, η ύφανση και άλλες πιο σπάνιες ασχολίες είναι σημαντικό να τις γνωρίζουν οι σύγχρονοι κάτοικοι και ιδιαίτερα οι νέες γενιές.

Στην κατεύθυνση αυτή προβλέπεται η απόφαση του Δημοτικού συμβουλίου να οργανώσει ένα λαογραφικό μουσείο μέσα από τις λειτουργίες του οποίου θα επιτυγχάνεται η διατήρηση της μνήμης και του τρόπου ζωής των προηγούμενων γενεών. Η ευνοϊκή συγκυρία της απόκτησης ενός αγροτικού αγροτόσπιτου στο οποίο να διατηρούνται σχεδόν σε αυθεντική μορφή τα στοιχεία της οργάνωσης της καθημερινής ζωής των κατοίκων προγενέστερων εποχών βοηθά πάρα πολύ στην προσπάθεια αυτή.

Στόχος του μουσειολογικού προγράμματος

Βασικός στόχος του προγράμματος είναι:

1. Το αρχοντικό αγροτόσπιτο να οργανωθεί όπως ήταν κατά την περίοδο της ακμής του (τέλος του 19^{ου} αιώνα)
2. Να οργανωθούν ειδικά οπτικοακουστικά προγράμματα τα οποία θα μπορούν να προβάλλονται σε ομάδες επισκεπτών σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους
3. Να προγραμματιστούν ειδικές εκδηλώσεις με τη συμμετοχή ενδιαφερομένων κατοίκων κατά τη διάρκεια του έτους συναρτημένες με τις αντίστοιχες αγροτικές ασχολίες (παραγωγή τσίπουρου, προετοιμασία ψωμιού, φαγητού, ξήρανση καπνών, ύφανση κ.λπ.)
4. Ειδικές εκδόσεις πληροφοριακού χαρακτήρα
5. Δυνατότητα ξενάγησης στα διάφορα τμήματα του κτιρίου

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων θα πρέπει να προγραμματιστούν οι εξής ενέργειες:

- Λεπτομερής καταγραφή όλων των κινητών αυθεντικών στοιχείων τα οποία μαζί με τις υπάρχουσες κατασκευές να αποκατασταθούν ή και να ανακατασκευαστούν ώστε να μπορέσουν στοιχειωδώς να λειτουργήσουν. Τέτοια στοιχεία είναι το βαρούλκο, το αποστακτήριο, η μασίνα, ο φούρνος με τα συνοδευτικά του εργαλεία, το μικρό σιλό δημητριακών, τα βαρέλια, οι νταμιτζάνες, ο αργαλειός κ.λπ.
- Να συγκεντρωθούν αντικείμενα λαογραφικού χαρακτήρα όπως: αντικείμενα καθημερινής χρήσης, στολές, φωτογραφίες, έπιπλα, στρωσίδια, λάμπες, πετρελαίου κ.λπ.
Με τα αντικείμενα αυτά να εξοπλιστούν οι διαθέσιμοι χώροι – δωμάτια με τρόπο ώστε να αναπαριστούν την εικόνα και την οργάνωση της εποχής του κτιρίου
- Να οργανωθούν κατάλληλες προθήκες στις οποίες θα εκτίθενται πολύτιμα στοιχεία λαογραφικού χαρακτήρα όπως κεντήματα, φορεσιές κ.λπ.
- Να οργανωθεί χώρος προβολών σε μικρά ακροατήρια. Καταλληλότερος θεωρείται το χαγιάτι του ορόφου ή του ισογείου
- Να οργανωθούν εκθεσιακά πανώ τα οποία να πληροφορούν για τις παραδοσιακές καλλιέργειες της περιοχής και τους παραδοσιακούς τρόπους επεξεργασίας

Με την ολοκλήρωση της αποκατάστασης του κτιρίου και την ανάδειξη των αυθεντικών του στοιχείων, με τη συγκέντρωση, τον προγραμματισμό και την οργάνωση των εκθεμάτων και τη διοργάνωση εκδηλώσεων λαογραφικού χαρακτήρα, πιστεύουμε ότι το λαογραφικό μουσείο της Προσοτσάνης θα καταστεί πόλος έλξης επισκεπτών συμβάλλοντας έτσι στην ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Συντάχθηκε

Ελέγχθηκε & Θεωρήθηκε